

ลักษณะสำคัญของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษ

3.1 ความเป็นมาในการจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษ

เนื่องจากสถานการณ์โลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม รวมตลอดถึงการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชญากรรมซึ่งจากเดิมเป็นอาชญากรรมที่ใช้ความรุนแรง ทารุณ โหดร้ายมีรูปแบบในการประกอบอาชญากรรมที่ไม่ซับซ้อน (Street Crime) เป็นการประกอบอาชญากรรมที่ทำให้เกิดความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งถือว่าการก่อให้เกิดความสูญเสียอย่างมหาศาล เนื่องจากความสูญเสียดังกล่าวมีผลกระทบต่อประชาชนและประเทศเป็นอย่างมาก และอาชญากรในปัจจุบันเป็นผู้ที่มีความรู้ มีบุคลิกภูมิฐานที่ดี ใช้เทคนิคและเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพสูงในการกระทำความผิด มีวิธีการปิดบังการกระทำความผิดของตนโดยอาศัยช่องว่างทางกฎหมาย มีเครือข่ายองค์กรกว้างขวางทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งการกระทำดังกล่าวข้างต้นทำให้ยากต่อการรวบรวมพยานหลักฐานในการกระทำความผิด

รวมทั้งระบบการสอบสวนที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ใช้บังคับมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 ถึงแม้ได้มีการแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแต่การปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวก็ยังมีทันกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการประกอบอาชญากรรมที่มีการพัฒนารูปแบบในการกระทำความผิดอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากการสอบสวนเป็นกระบวนการเริ่มต้นหรือต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรม ถ้าการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นต้นเกิดปัญหาและอุปสรรคย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมในชั้นถัดไป ไม่ว่าในชั้นสิ่งฟ้องของพนักงานอัยการเนื่องจากการสิ่งฟ้องของอัยการนั้นต้องอาศัยข้อเท็จจริงจากสำนวนการสอบสวนและในชั้นพิจารณาของศาลก็จะมีคามผิดเพี้ยนตามไปด้วยเป็นลูกโซ่ในกระบวนการยุติธรรม และอาจก่อให้เกิดการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดให้หลุดพ้นจากกระบวนการยุติธรรมไปอย่างง่ายดาย เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา (Adversary System) นั้นคู่ความต้องทำหน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย และตามหลักการพิจารณาคดีของศาลไทยนั้นศาลจะพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีความผิดโดยปราศจากข้อสงสัย

ถ้ามีข้อสงสัยต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย¹ พยานหลักฐานที่สร้างความแน่ใจให้แก่ศาลได้แก่ ประจักษ์พยานซึ่งเป็นผู้ที่รู้เห็นเหตุการณ์สามารถยืนยันการกระทำผิดของผู้ต้องหาได้ถ้าคดีไม่มีประจักษ์พยาน และคดีนั้นมีแต่พยานแวดล้อมศาลจะไม่พิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด จึงมีปัญหาในการสอบสวนว่าคดีที่มีแต่พยานแวดล้อม พนักงานสอบสวนจะแสวงหาพยานหลักฐานอย่างไรศาลจึงจะรับฟังลงโทษจำเลยได้ เพราะจากแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาศาลจะพิพากษาลงโทษก็ต่อเมื่อพยานแวดล้อมนั้นใกล้เคียงกับเหตุการณ์จนแทบไม่มีความสงสัย และสามารถบ่งชี้ได้แน่นอนว่ามีการกระทำผิดจริงเท่านั้น²

ดังนั้นจากปัญหาและสาเหตุดังกล่าวข้างต้นจึงมีแนวความคิดในการจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษขึ้นโดยอยู่ภายใต้กระทรวงยุติธรรม โดยกรมสอบสวนคดีพิเศษนี้จะมีพนักงานสอบสวนซึ่งมีคุณสมบัติและคุณวุฒิเช่นเดียวกับพนักงานอัยการหรือผู้พิพากษา มีหน้าที่ในการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามกฎหมายอื่นที่กำหนดไว้โดยมีที่ทำการอยู่ที่สถานีตำรวจและกำหนดค่าตอบแทนที่เป็นเงินเดือนและสวัสดิการอื่นๆ ของพนักงานสอบสวนให้เท่ากันกับพนักงานอัยการเป็นอย่างน้อย

อย่างไรก็ตามแนวความคิดดังกล่าวมีผู้ไม่เห็นด้วยเป็นจำนวนมาก³ เนื่องจากเห็นว่าแนวทางแก้ปัญหาดังกล่าวยังไม่ใช่แนวทางแก้ปัญหาก็ถูกจุด เนื่องจากปัญหามีได้อยู่ที่ว่าหน่วยงานใดควรมีอำนาจสอบสวน แต่อยู่ที่ว่าควรมีมาตรการตรวจสอบการสอบสวนคดีอาญาด้วยวิธีใดการสืบสวนสอบสวนจะอยู่ที่องค์กรใดก็ตาม องค์กรใหม่ที่เข้ามาปฏิบัติแทนนั้นก็ไม่มีหลักประกันใดที่จะแสดงให้เห็นว่าองค์กรใหม่นี้มีคุณธรรมเปี่ยมล้นไปด้วยความยุติธรรมที่เหนือกว่า⁴ ดังนั้นการจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนขึ้นมาโดยมิได้สร้างมาตรการตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพจึงมิได้เป็นการแก้ปัญหแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามกรมสอบสวนคดีพิเศษอาจเป็นหน่วยงานที่สร้างปัญหาใหม่ขึ้นอีกก็ได้ ปัญหาดังกล่าวจึงเกิดเป็นประเด็นโต้เถียงกันเป็น

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 227

² ไพฑูรย์ ชัมภรัตน์, " กรมสอบสวนคดีพิเศษกับการแก้ไขความบกพร่องของพยานหลักฐานในคดีอาญา , " มติชน (24 กรกฎาคม 2545)

³ กุมพล พลวัน, การบริหารกระบวนการยุติธรรม , (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม , 2544) , หน้า 67

⁴ พ.ต.ท. วีระ วัฒนชัยนันท์ . การสอบสวนภาคปฏิบัติ เล่ม 1 . หน้า 3

จำนวนมากจนหาข้อยุติแน่นอนไม่ได้ จึงไม่อาจสรุปได้ว่าแนวทางการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาด้านการสอบสวนจะมีลักษณะอย่างไร

แต่อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 275⁵ ได้บัญญัติให้ศาลยุติธรรมแยกออกจากกระทรวงยุติธรรมและมีหน่วยงานตุลาการที่เป็นอิสระจากฝ่ายบริหาร จึงได้มีแนวความคิดให้จัดโครงสร้างกระทรวงยุติธรรมใหม่ให้เป็นศูนย์กลางของการบริหารงานยุติธรรมในทุกระดับโดยยกเว้นส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล โดยในสำนักงานสอบสวนคดีอาญานั้นกระทรวงยุติธรรมมีแนวคิดให้จัดตั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษขึ้นเพื่อให้เป็นหน่วยงานในการช่วยเหลือส่งเสริมการสอบสวนของตำรวจในคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน นอกจากนี้หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษยังจะเป็นหน่วยงานที่มีความเป็นอิสระตลอดจนมีความเชี่ยวชาญในคดีต่างๆ อันมีลักษณะพิเศษและเสริมประสิทธิภาพของการสอบสวนให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น จากแนวคิดดังกล่าวจึงได้จัดตั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษขึ้นในกระทรวงยุติธรรม ตามพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มาตรา 33 และแบ่งส่วนราชการกรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยงานต่างๆ ซึ่งใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า DEPARTMENT OF SPECIAL INVESTIGATION

ในช่วงที่ได้มีการจัดตั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษขึ้นแล้ว และพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษยังมิได้ประกาศใช้บังคับนั้น กรมสอบสวนคดีพิเศษได้มีการทำงานในลักษณะร่วมบูรณาการกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ปัญหาทุจริตโครงการบำบัดน้ำเสียเขตควบคุมมลพิษคลองด่าน จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งกรมสอบสวนคดีพิเศษได้ร่วมทำการสอบสวนด้วย นอกจากนี้กรมสอบสวนคดีพิเศษยังเข้าร่วมการสอบสวนกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น คดีไม้สาละวินและคดีทางการเงิน เป็นต้น⁶

ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า กรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือ DSI ซึ่งย่อมาจาก DEPARTMENT OF SPECIAL INVESTIGATION เป็นองค์กรที่ปฏิบัติหน้าที่ในเชิงรุก เพื่อ

⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 275 วรรค 1 บัญญัติว่า

" ศาลยุติธรรมมีหน่วยงานตุลาการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ โดยมีเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานศาลฎีกา "

⁶ สุรพล ไตรเวทย์, การสอบสวนคดีพิเศษ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน , 2547), หน้า 74

อำนวยความสะดวกตามกฎหมายให้กับสังคม ลดความเสียหายทางเศรษฐกิจและเสริมสร้างความสงบสุขภายใต้คำจัดความของกรมสอบสวนคดีพิเศษ คือ เกียรติศักดิ์ (Dignity) เชี่ยวชาญ (Speciality) และซื่อสัตย์ (Integrity)

2.2 ความสำคัญและลักษณะสำคัญของการจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษ

สถานการณ์อาชญากรรมในสังคมปัจจุบันได้ทวีความรุนแรงและมีความซับซ้อนของการกระทำความผิดขึ้นเป็นลำดับโดยเฉพาะอาชญากรรมพิเศษ ได้แก่

1. อาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่กระทำต่อระบบการเงิน การธนาคาร การค้า การพาณิชย์ การหลีกเลี่ยงภาษี การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา การทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

2. อาชญากรรมคอมพิวเตอร์หรืออาชญากรรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทำการลักลอบแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือทำลายข้อมูลหรือระบบปฏิบัติการของหน่วยงานต่างๆ

3. อาชญากรรมที่มีอิทธิพลเข้ามาเกี่ยวข้อง องค์การอาชญากรรมและอาชญากรรมข้ามชาติเป็นการกระทำความผิดที่มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ เป็นองค์กรที่มีเครือข่ายในและระหว่างประเทศ รวมทั้งผู้กระทำความผิดมักได้แก่อั้วมีอิทธิพลหรือผู้มีอิทธิพลให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง เช่น ขบวนการค้าโสเภณีข้ามชาติ ขบวนการค้ามนุษย์และการค้ายาเสพติด เป็นต้น

โดยอาชญากรรมพิเศษดังกล่าวนี้มีการพัฒนารูปแบบและวิธีการของการกระทำความผิดอย่างต่อเนื่องและตลอดเวลา ทั้งนี้ไม่ว่าในด้านกรรมวิธีในการกระทำความผิด การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเป็นเครื่องมือในการประกอบความผิด ลักษณะการกระทำความผิดที่มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและเป็นขบวนการ รวมทั้งการกระทำความผิดที่มีความเกี่ยวเนื่องและมีเครือข่ายโยงใยระหว่างประเทศ ซึ่งการกระทำความผิดต่างๆนี้มีความซับซ้อน แยกย่อยและละเอียดอ่อนทำให้สร้างความเสียหาย และก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของประเทศอย่างมากซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศเป็นจำนวนมาก แต่ไม่สามารถดำเนินการสืบสวน สอบสวนได้อย่างมีประสิทธิภาพนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้น้อยมาก ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการลงทุนของชาวต่างประเทศ และเสถียรภาพทางการเมือง สังคมและความมั่นคงของประเทศโดยส่วนรวมซึ่งอาจกล่าวได้ว่าไม่สามารถประเมินความเสียหายเป็นมูลค่าได้

โดยการป้องกัน ปรามปรามอาชญากรรมพิเศษที่อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าใดนัก ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาและอุปสรรคหลายประการ กล่าวคือ

1. การกำหนดตำแหน่งพนักงานสอบสวนให้เป็นผู้ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจและมีวุฒิการศึกษาทางด้านนิติศาสตร์หรือรัฐศาสตร์เท่านั้น ซึ่งการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ดังกล่าวทำให้ขาดผู้ที่มีความรู้ ทักษะและมีความชำนาญเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เช่น ความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์ การเงิน การธนาคาร การบัญชี คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ

2. การขาดพนักงานสอบสวนที่มีความรู้และความชำนาญในการสอบสวนอย่างแท้จริง เนื่องจาก

(1) เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่สอบสวน ได้แก่ พนักงานสอบสวน (สบ.1) และพนักงานสอบสวน (สบ.2) ซึ่งมียศระหว่างร้อยตำรวจตรีถึงพันตำรวจโทนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนเหล่านี้ได้รับการเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นเป็นระดับรองผู้กำกับขึ้นไปแล้วก็จะทำหน้าที่ด้านการบริหารจะมีทำหน้าที่ด้านการสอบสวนต่อไป

(2) การที่พนักงานสอบสวนสามารถโยกย้ายสลับตำแหน่งไปมาระหว่างหน่วยงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ จึงทำให้เกิดการสับเปลี่ยนหมุนเวียนโยกย้ายระหว่างฝ่ายสืบสวนสอบสวน ฝ่ายปรามปรามตลอดเวลาซึ่งถือว่าเป็นเรื่องปกติในระบบราชการ แต่ในความเป็นจริงแล้วการโยกย้ายสลับตำแหน่งดังกล่าวทำให้การความต่อเนื่องในการทำงานด้านการสอบสวนคดีเศรษฐกิจ และขาดพนักงานสอบสวนที่มีความรู้ ทักษะเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจอย่างแท้จริง

3. ภารกิจในการป้องกันและปรามปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นภารกิจที่กว้างขวางและหลากหลาย การควบคุมอาชญากรรมพื้นฐานซึ่งได้แก่ อาชญากรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์ ชีวิตและร่างกายซึ่งอาชญากรรมเหล่านี้เจ้าหน้าที่ตำรวจก็มีอาจปฏิบัติได้อย่างสัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควรเพราะมีปริมาณคดีมากขึ้นทุกวัน จึงไม่สามารถทุ่มเทกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่เพราะคดีประเภทนี้ต้องใช้ระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐาน ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่อยากสอบสวนอาชญากรรมที่มีความยุ่งยากสลับซับซ้อน

4. การที่อาชญากรรมพิเศษเป็นอาชญากรรมที่มีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องอย่างมากมายมหาศาล ประกอบกับบุคคลที่กระทำความผิดโดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีอิทธิพลหรือให้การ

สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง ทำให้นำอิทธิพลดังกล่าวเข้ามาแทรกแซงในการปฏิบัติงานของตำรวจ อันอาจส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมแก่ประชาชนถูกบิดเบือนไปได้

ดังนั้นการจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษขึ้นจึงเป็นไปเพื่อปฏิบัติภารกิจในการป้องกันปราบปรามและควบคุมอาชญากรรมพิเศษอย่างมีทิศทางที่ชัดเจน ทำให้สังคมได้รับการป้องกันให้ได้รับความปลอดภัยจากอาชญากรรมพิเศษดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ อาชญากรรมข้ามชาติ อาชญากรรมคอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษจะปฏิบัติงานในเชิงรุกและเชิงรับ ด้วยการสืบสวนทั้งก่อนและหลังการกระทำความผิดและการสอบสวนดำเนินคดีกับตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมพิเศษ โดยมีวิธีการคือ

1. พนักงานสอบสวนในคดีพิเศษจะประกอบด้วยผู้ซึ่งมีความรู้ และความชำนาญที่หลากหลายสาขาวิชาชีพในการต่อสู้กับอาชญากรรมพิเศษ เช่น ผู้เชี่ยวชาญในสาขานิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเงิน การธนาคาร บัญชีและเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น ทำให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษประกอบด้วยบุคคลที่มีความสามารถและรู้เท่าทันสถานการณ์ของอาชญากรรมพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. มีวิธีการในการสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านการสอบสวน โดยมีกระบวนการที่ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษสามารถปฏิบัติหน้าที่การสอบสวนได้อย่างต่อเนื่องและมีความก้าวหน้าในสายงานโดยไม่มีการโยกย้ายข้ามสายงาน รวมถึงมีหลักประกันความมั่นคงและความเป็นอิสระในวิชาชีพ เพื่อมิให้มีการโยกย้ายพนักงานสอบสวนคดีพิเศษโดยใช้อำนาจที่มีขอบ

3. มีการกำหนดเงินเดือนและค่าตอบแทนอย่างเหมาะสมเพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในความยุติธรรมได้อย่างมีเกียรติเพื่อจะได้ไม่ต้องใช้อำนาจหน้าที่ในการแสวงหาผลประโยชน์ในทางที่ไม่สุจริต

3.3 ลักษณะของคดีพิเศษ

เนื่องจากสถานการณ์อาชญากรรมในปัจจุบันได้ทวีความรุนแรงและความสลับซับซ้อนในการกระทำความผิด และนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการประกอบอาชญากรรม นอกจากนี้ลักษณะการกระทำความผิดยังได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ ขบวนการ รวมทั้งการกระทำความผิดที่มีลักษณะเกี่ยวเนื่องและมีเครือข่ายโยงใยระหว่างประเทศ ซึ่งการประกอบอาชญากรรมดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของ

ประเทศอย่างมาก ทำให้ส่งผลกระทบต่อการลงทุนของชาวต่างประเทศ เสถียรภาพทางการเมือง สังคมของประเทศชาติในขณะนี้

ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นต้องมีพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษขึ้นเพื่อทำการป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรมพิเศษขึ้นโดยเฉพาะเพราะอาชญากรรมประเภทนี้ทำการสอบสวน สืบสวนเพื่อให้ได้พยานหลักฐานด้วยวิธีธรรมดาย่อมเป็นการยากที่จะสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ดังนั้นจึงต้องกำหนดให้การประกอบอาชญากรรมในบางประเภทเข้าลักษณะคดีพิเศษที่จะทำให้สามารถใช้มาตรการตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษได้ โดยตามพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้คดีดังต่อไปนี้เป็นคดีพิเศษโดยได้กำหนดไว้ในมาตรา 21 ความว่า

" มาตรา 21 คดีพิเศษที่ต้องดำเนินการสืบสวนและสอบสวนตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่ คดีความผิดทางอาญาดังต่อไปนี้

(1) คดีความผิดทางอาญาตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในท้ายบัญชีพระราชบัญญัตินี้ และที่กำหนดในกฎกระทรวงโดยการเสนอแนะของ กคพ. โดยคดีความผิดทางอาญาตามกฎหมายดังกล่าว จะต้องมึลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(ก) คดีความผิดทางอาญาที่มีความซับซ้อน จำเป็นต้องใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นพิเศษ

(ข) คดีความผิดทางอาญาที่มีหรืออาจมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือระบบเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ

(ค) คดีความผิดทางอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติที่สำคัญ หรือเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ

(ง) คดีความผิดทางอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน

(2) คดีความผิดทางอาญาอื่นนอกจาก (1) ตามที่ กคพ. มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

ในคดีที่มีการกระทำอันเป็นกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท และบทใดบทหนึ่งจะต้องดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้ หรือคดีที่มีการกระทำความผิดหลายเรื่องต่อเนื่องหรือเกี่ยวพันกัน และความผิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะต้องดำเนินการโดยพนักงาน

สอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนสอบสวน สำหรับความผิดบทอื่นหรือเรื่องอื่นด้วย และให้ถือว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีพิเศษ "

ฯ ล ฯ

ซึ่งจากพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษมาตราดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าคดีที่มีลักษณะการประกอบอาชญากรรมที่มีความซับซ้อน ซึ่งการใช้วิธีการสืบสวน สอบสวนโดยมาตรการธรรมดาไม่สามารถแสวงหาพยานหลักฐานมาเพื่อพิสูจน์ความผิดได้ โดยการกระทำดังกล่าวส่งผลกระทบต่อหรือสร้างความเสียหายมูลค่ามหาศาลไม่ว่าในทางด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงของประเทศ การเมืองหรือการกระทำผิดที่มีลักษณะเป็นองค์กรหรือเครือข่าย โยงใยนั้นคดีดังกล่าวย่อมเข้าลักษณะคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้โดยตามมาตรา 21 สามารถแยกลักษณะคดีพิเศษออกได้เป็น 3 ลักษณะคือ

1. ลักษณะคดีพิเศษตามมาตรา 21 วรรคหนึ่งอนุหนึ่งข้อ (ก) ถึงข้อ (ง) ซึ่งคดีพิเศษตามบทบัญญัติมาตรานี้ อาจสามารถกล่าวโดยสรุปว่ามีคดีดังต่อไปนี้

1.1 คดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

โดยการประกอบอาชญากรรมประเภทนี้เป็นการประกอบอาชญากรรมที่ใช้ความรุนแรงหรือกำลังทางกายภาพในการกระทำความผิดเหมือนอาชญากรรมประเภทธรรมดาที่ประทุษร้ายต่อทรัพย์ ชีวิตหรือร่างกาย (Street Crime) แต่ใช้ความรู้ ความสามารถและเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชญากรรมโดยการกระทำดังกล่าวส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ซึ่งการประกอบอาชญากรรมประเภทนี้มีรูปแบบที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นอาชญากรรมทางการเงิน การธนาคาร การกู้ยืมที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน การซื้อน้ำมันเถื่อน เป็นต้น ซึ่งอาชญากรรมประเภทนี้นักอาชญาวิทยา Reckless จัดให้อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (White-Collar-Crime) อยู่ในประเภทของอาชญากรรมอาชีพที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการกระทำความผิด ซึ่งนอกจากจะเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์มีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพหรืออาชีพที่ตนถนัด ยังมีคุณสมบัติพิเศษต่างจากอาชญากรรมอาชีพธรรมดา⁷ คือ

⁷ วีระพงษ์ บุญโญภาส รศ. " อาชญากรรมทางเศรษฐกิจในทศวรรษที่ 60 . " วารสารกฎหมายจุฬา ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 (มกราคม 2536) : 1-2

1. เป็นผู้ที่มิภูมิลำเนาที่ต่ำกว่าอาชญากรอาชีพธรรมดา มีความเฉลียวฉลาด มีบุคลิกดีเป็นที่ยอมรับของบุคคลโดยทั่วไป
2. ไร้เทคนิคขั้นสูง ซึ่งมีประสิทธิภาพในการกระทำความผิดดั่งนั้น เมื่อเกิดการกระทำความผิดแล้ว จึงทำให้ยากแก่การสืบสวนสอบสวนจับกุม
3. ประกอบอาชญากรรมที่มีลักษณะที่ไม่สะท้อนขวัญของประชาชน ไม่สร้างความโกรธแค้นแก่เจ้าทุกข์ในระยะแรก
4. มีวิธีทำลายพยานหลักฐานที่แนบเนียน เหลือหลักฐานมัดตัวน้อยที่สุด
5. เป็นอาชญากรรมที่ให้รายได้สูง และวิถีทางการดำเนินชีวิตของอาชญากรพวกนี้ปะปนอยู่กับสังคมของพลเมืองที่ดี

1.2 อาชญากรรมที่เป็นองค์กรอาชญากรรม (Organized Crime)

อาชญากรรมที่เป็นองค์กรอาชญากรรม (Organized Crime) ลักษณะของอาชญากรรมประเภทนี้จะมีขอบข่ายงานที่เป็นระบบ มีผู้กระทำความผิดร่วมกันหลายคนและยึดถือการกระทำความผิดเป็นอาชีพ โดยมีลักษณะการดำเนินงานที่ปกปิดเป็นความลับและสลับซับซ้อน เพราะมีวัตถุประสงค์ที่ผิดกฎหมาย สำหรับบุคคลชั้นนำหรือบุคคลระดับสูงขององค์กรอาจเป็นบุคคลที่รู้จักกันดีในสังคมทั่วไป มีอาชีพที่ถูกกฎหมายบังหน้าแต่เบื้องหลังจะมีอาชีพที่ผิดกฎหมาย

โดยองค์กรอาชญากรรมจะมีความแตกต่างจากอาชญากรรมโดยทั่วไปเนื่องจากมีโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ซับซ้อน มีเครือข่ายการทำงานจากระดับสูงไปยังระดับล่าง การดำเนินงานขององค์กรอาชญากรรมนั้นสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนจำนวนมากได้ไม่ว่าจะเป็นความต้องการด้านการเงิน ยาเสพติด โสเภณี การพนัน หรืออีกนัยหนึ่งความต้องการของประชาชนนี้เองเป็นพื้นฐานให้มีการดำเนินกิจกรรมขององค์กรอาชญากรรม นอกจากนี้คุณสมบัติขององค์กรอาชญากรรมที่แตกต่างอาชญากรรมอื่น คือ มีเครือข่ายและการควบคุมงานที่แน่นนอน เป็นอาชญากรรมที่มีผลกำไรต่อเนื่องและผลกำไรสูง และมีการป้องกันตนเอง⁸ และเมื่อองค์กรอาชญากรรมเหล่านั้นมีฐานะร่ำรวยขึ้นก็จะหันไปประกอบธุรกิจที่ถูก

⁸ นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล รศ , อาชญากรรม (การป้องกัน: การควบคุม) (นนทบุรี: พรทิพย์การพิมพ์, 2541) , หน้า 234

กฎหมาย เช่น ธุรกิจธนาคาร บริษัทนายหน้า กิจการโรงแรม การขนส่ง โดยได้รับใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพจากรัฐบาลถูกต้องทำให้กลายเป็นกิจการที่มีอิทธิพลและหลังจากนั้นก็หันกลับไปปฏิบัติตามแนวเดิมด้วยวิธีที่แยบยลมีธุรกิจที่ถูกกฎหมายคอยสนับสนุนการคงอยู่ขององค์กรอาชญากรรมเหล่านั้น⁹ รูปแบบขององค์กรอาชญากรรมแบบดั้งเดิมได้แก่ อั้งยี่ มาเฟีย La Cosa Nosta ยากูซ่า แก๊งมาเฟียเยอรมัน (โรซ่า) กลุ่มโคลัมเบีย กลุ่มองค์กรอาชญากรรมรัสเซีย กลุ่มว้าแดง แก๊งค์ลูทหมู

1.3 อาชญากรรมที่เป็นอาชญากรรมข้ามชาติ (Transnational Crime)

ปัจจุบันบรรดากลุ่มอาชญากรรมที่จัดตั้งขึ้นในลักษณะองค์กรกลุ่มต่างๆ สามารถสร้างเครือข่ายเพิ่มขึ้นทั่วโลกและมีได้จำกัดการกระทำความผิดอยู่แต่เฉพาะภายในท้องที่ของตนอีกต่อไปแต่จะมีการกระทำความผิดข้ามท้องที่และปัจจุบันมีการกระทำความผิดข้ามประเทศอีกด้วย โดยองค์กรอาชญากรรมจะเลือกประเทศที่มีการบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพเป็นพื้นฐานในการกระทำความผิด และอาจกระทำความผิดในประเทศนั้นเองหรือเพื่อไปกระทำ ความผิดในประเทศอื่น ซึ่งทำให้กลุ่มองค์กรอาชญากรรมได้ประโยชน์ที่มีขอบด้วยกฎหมายไปอย่างมหาศาล องค์กรอาชญากรรมที่มีลักษณะการกระทำความผิดข้ามชาติย่อมถือเป็นอาชญากรรมข้ามชาติ

โดยตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ได้นิยามศัพท์อาชญากรรมข้ามชาติไว้ใน Article 3 ว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ความผิดที่กระทำในรัฐมากกว่าหนึ่งรัฐ
2. ความผิดที่กระทำในรัฐหนึ่ง แต่มีส่วนที่สำคัญของการเตรียมการ การวางแผนสังการ หรือการควบคุมเกิดขึ้นในอีกรัฐหนึ่ง
3. ความผิดกระทำในรัฐหนึ่ง แต่เกี่ยวข้องกับกลุ่มอาชญากรที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่เป็นความผิดอาญาในรัฐมากกว่าหนึ่งรัฐ หรือ
4. ความผิดกระทำในรัฐหนึ่งแต่มีผลกระทบอย่างสำคัญในอีกรัฐหนึ่ง

⁹ รัชนีกร โชติชัยสถิตย์, " อาชญากรรมในสหรัฐอเมริกา . " วารสารอัยการ 11 (กันยายน-ตุลาคม 2531) หน้า 16

ปัจจุบันในประเทศไทยประสบปัญหาหลายประการซึ่งเป็นข้อจำกัดและอุปสรรคในการพัฒนาประเทศ ปัญหาหลักประการหนึ่งก็คือ องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งมีการปฏิบัติงานอยู่ในประเทศไทยอย่างแพร่หลาย และดำเนินการเป็นเครือข่ายมากมายในรูปองค์กรอาชญากรรมทั้งในและต่างประเทศ ในธุรกิจที่ผิดกฎหมายหลายประเภท ทำให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การค้ายาเสพติด การค้าผู้หญิงและเด็ก การลักลอบนำแรงงานเถื่อนเข้าและออกประเทศ การค้าน้ำมันเถื่อน การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การพนันและอาชญากรรมที่ต่อเนื่องจากการพนันเช่น การติดตามทวงหนี้ด้วยวิธีการที่ทารุณโหดร้าย การเรียกเก็บค่าคุ้มครอง การฟอกเงิน การรับจ้างฆ่าคน การให้สินบนทุจริต คอร์รัปชันกับเจ้าพนักงาน เป็นต้น¹⁰

ซึ่งจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เป็นลักษณะตัวอย่างของการประกอบอาชญากรรมที่เข้าลักษณะเป็นคดีพิเศษตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (1) ข้อ (ก) ถึง ข้อ (ง) เนื่องจากลักษณะคดีทั้งสามประการข้างต้นส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และเป็นการกระทำที่ถ้าใช้วิธีการสืบสวน สอบสวนโดยวิธีธรรมดาย่อมเป็นการยากในการแสวงหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย เพราะการกระทำความผิดดังกล่าวพยานหลักฐานโดยส่วนใหญ่จะอยู่ที่ตัวผู้กระทำความผิด และในบางครั้งก็ไม่สามารถทราบได้ว่าใครเป็นผู้บงการอยู่เบื้องหลังเพราะการประกอบอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็น องค์กรอาชญากรรม หรืออาชญากรรมข้ามชาติจะมีลักษณะสายงานที่ซับซ้อน เป็นขั้นตอนซึ่งถ้าไม่กำหนดให้ลักษณะคดีดังกล่าวเป็นคดีอาชญากรรมเป็นคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้ย่อมเป็นการยากที่จะปราบปรามอาชญากรรมให้หมดสิ้นไปได้ด้วยการสืบสวน สอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในปัจจุบันกรมสอบสวนคดีพิเศษได้มีคดีที่เข้าลักษณะพิเศษตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (1) ตัวอย่างเช่น คดีแชร์รถยนต์¹¹ โดยคดีนี้เป็นกรณีที่บริษัท กรีนแพลนเนท ฯ ได้กระทำความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนโดยการหลอกลวงให้ประชาชนเข้ามาสมัครสมาชิกของบริษัท แล้วเข้าโปรแกรมกองทุนรถ โดยในการเข้าสมาชิกโปรแกรมกองทุนรถ สมาชิกต้องซื้อสินค้าของบริษัท

¹⁰ สำนักงานอัยการสูงสุด สถาบันกฎหมายอาญา, " การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ", เอกสารในการประชุม ธันวาคม 2544 หน้า 2

¹¹ www.dsi.go.th/dsi/news

จำนวน 1 ผลิตภัณฑ์ เช่น เครื่องปั่นน้ำผลไม้ น้ำยาชนิดต่างๆ แต่สินค้าดังกล่าวไม่มีคุณภาพไม่มีแหล่งผลิต ซึ่งถ้าสมาชิกหาสมาชิกได้ตามหลักเกณฑ์ที่บริษัทกำหนดสมาชิกจะได้รางวัล เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เงินปันผล ขึ้นอยู่กับสมาชิกจะหาสมาชิกได้มากเท่าใด โดยการกระทำของบริษัทดังกล่าวมีประชาชนหลงเชื่อประมาณ 50,000 คนคิดเป็นมูลค่าโดยประมาณ 900 ล้านบาท นอกจากนี้คดีพิเศษตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (1) ก็เช่น คดีกบฏแบ่งแยกดินแดนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งในคดีนี้อัยการฝ่ายคดีพิเศษได้ยื่นฟ้องไว้แล้วซึ่งจะมีการพิจารณาพิพากษาต่อไป

3.3.2 ลักษณะคดีพิเศษตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (2)

นอกจากคดีพิเศษจะเป็นไปตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (1) แล้ว คดีดังกล่าวก็อาจเป็นคดีพิเศษได้ด้วยการลงคะแนนเสียงของคณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.) ด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (2) ประกอบกับมาตรา 10 (3)¹² โดยบุคคลดังต่อไปนี้มีสิทธิร้องขอให้ กคพ. มีมติให้คดีความผิดทางอาญาใดเป็นคดีพิเศษคือ

- (1) กรรมการคดีพิเศษ
- (2) ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- (3) ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ¹³

โดยคดีที่คณะกรรมการคดีพิเศษได้ดำเนินการลงมติเป็นคดีพิเศษ เช่น การรื้อฟื้นคดีเพชรซาอุ , คดีอุ้มฆ่านักการทูตและนักธุรกิจชาวซาอุ หรือคดีฆาตกรรมนายเจริญ วัดอักษรซึ่งเป็นแกนนำในการคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอก-หินกรูด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แต่มีข้อสังเกตว่าคณะกรรมการคดีพิเศษมีอำนาจเพียงลงมติว่าคดีใดเป็นคดีพิเศษเท่านั้นตาม

¹² มาตรา 10 ให้ กคพ. มีอำนาจดังต่อไปนี้

- (1)
- (2)
- (3) มีมติเกี่ยวกับความผิดทางอาญาอื่นตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (2)

๙๘๙

¹³ ประกาศ กคพ. เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการในการร้องขอและเสนอให้ กคพ. มีมติให้คดีความผิดทางอาญาใดเป็นคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 21 วรรคหนึ่ง (2) ประกอบด้วยมาตรา 10 (3) แต่บทบัญญัติดังกล่าวมิได้ให้อำนาจคณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.) มีอำนาจในการเพิกถอนมติเดิมจากที่เป็นคดีพิเศษให้ไม่เป็นคดีพิเศษอีกต่อไปและให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติรับกลับไปทำการสอบสวนเช่นเดิมไม่ได้¹⁴

3.3.3 ลักษณะคดีพิเศษตามมาตรา 21 วรรคสอง

โดยลักษณะคดีพิเศษในกรณีนี้เนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญาบางอย่างนั้น ประกอบด้วยความผิดหลายอย่างซึ่งแต่ละการกระทำสามารถเป็นความผิดได้ในตัวเอง ซึ่งถ้าความผิดนั้นมีความเกี่ยวเนื่องหรือเกี่ยวพันกัน และการกระทำบางอย่างเข้าลักษณะคดีพิเศษตามมาตรา 21 ของพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษในกรณีเช่นนี้ตามมาตรา 21 วรรคสองของพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่าความผิดเรื่องอื่นเป็นคดีพิเศษด้วย เนื่องจากความผิดครั้งเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทนั้น ลักษณะความผิดจะเกี่ยวเนื่องกันต้องอาศัยพยานหลักฐานชุดเดียวกันในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งถ้าแยกความผิดบทหนึ่งสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่อีกบทหนึ่งสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ การกระทำดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดความล่าช้าและเกิดความซับซ้อนในการปฏิบัติงานได้เพราะถึงอย่างไรก็ต้องอาศัยพยานหลักฐานชุดเดียวกันในการพิสูจน์ความผิด เช่น คำพิพากษาศาลฎีกา 677/2537 ซึ่งศาลฎีกาตัดสินว่า การที่จำเลยกับพวกชักชวนผู้เสียหายทั้งสิบคนและบุคคลอื่นให้นำเงินมาลงทุนกับบริษัทเพื่อประกอบกิจการสั่งซื้อสินค้าล่วงหน้าเพื่อเก็งกำไร ทั้งที่จำเลยรู้อยู่ว่า บริษัท อ. ไม่มีวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการดังกล่าวและการประกอบกิจการที่อ้างถึงจะมีขึ้นไม่ได้อย่างแน่นอน การกระทำของจำเลยกับพวกจึงเป็นการหลอกลวงผู้เสียหายทั้งสิบคนและบุคคลที่วไปไม่จำกัดว่าเป็นใคร อันเป็นการหลอกลวงประชาชนด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกโดยเจตนาทุจริต ทำให้ผู้เสียหายทั้งสิบคนหลงเชื่อมอบเงินให้แก่จำเลยกับพวกไป จำเลยกับพวกจึงมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343 วรรคแรก และการกระทำของจำเลยกับพวกดังกล่าวเป็นการกู้ยืมเงินตามพระราชกำหนดการกู้ยืมที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 มาตรา 3 และ

¹⁴ บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องหาหรือปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

เป็นการชักชวนว่าในการกู้ยืมเงินจำเลยหรือบริษัท อ. จะจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนให้สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่สถาบันการเงินได้กำหนดไว้ โดยจำเลยรู้หรือควรรู้อยู่แล้วว่าจำเลย หรือบริษัท อ. จะนำเงินจากผู้เสียหายทั้งสิบคนหรือรายอื่นมาจ่ายหมุนเวียนให้แก่ผู้เสียหายทั้งสิบคน หรือจำเลยรู้หรือควรรู้อยู่แล้วว่า จำเลยหรือบริษัท อ. ไม่สามารถประกอบกิจการใดๆ โดยชอบด้วยกฎหมายที่จะให้ผลประโยชน์ตอบแทนพอเพียงที่จะนำมาจ่ายดอกเบี้ยตามสัญญาได้ และเป็นเหตุให้จำเลยกับพวกหรือ บริษัท อ. ได้กู้ยืมเงินไป จำเลยจึงมีความผิดตามมาตรา 4 และ มาตรา 12 แห่งพระราชกำหนดดังกล่าวอีกบทหนึ่ง

ในกรณีตามตัวอย่างข้างต้น การกระทำของจำเลยตามพระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 ซึ่งการกระทำความผิดของจำเลยตามพระราชกำหนดนี้ เป็นความผิดตามคดีพิเศษตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษพ.ศ. 2547 (1) ส่วนอีกบทหนึ่งนั้นจำเลยกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 343 ซึ่งโดยหลักแล้วการกระทำของจำเลยตามมาตรา 343 เป็นคดีธรรมดาอยู่ในอำนาจสืบสวน สอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษให้ถือว่าการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 343 ดังตัวอย่างข้างต้นเป็นคดีพิเศษด้วยตามมาตรา 21 วรรคสอง โดยการบัญญัติให้การกระทำความผิดที่ต่อเนื่องหรือเกี่ยวเนื่องกันเป็นคดีพิเศษด้วยเพื่อให้เกิดความสะดวกและมีให้เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงานเพราะอย่างไรก็ต้องอาศัยพยานหลักฐานชุดเดียวกันในการพิสูจน์ความผิด

3.4 อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทย

หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษ เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่สืบสวน สืบสวนและปราบปรามการกระทำที่มีลักษณะเป็นคดีพิเศษ โดยใช้วิธีการสืบสวน สอบสวนที่มีการพัฒนารูปแบบและมาตรการพิเศษกว่าการสืบสวน สอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อป้องกันอาชญากรรมที่มีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้งและนับวันยิ่งมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นทุกขณะ ดังนั้นจึงต้องให้อำนาจแก่หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษอย่างเต็มที่ โดยให้พนักงานสอบสวนในหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความอาญา¹⁵ ในการสืบสวน สอบสวนหรือดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีพิเศษเท่านั้นมิใช่มีอำนาจสืบสวน สอบสวนโดยทั่วไปในคดีทุกประเภทแต่เนื่องจากภารกิจของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษต้องเผชิญกับรูปแบบการกระทำความผิดที่มีความซับซ้อน มีรูปแบบการกระทำความผิดที่เป็นเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศและยังนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประกอบความผิดซึ่งเป็นงานที่ยากลำบากพอสมควร ดังนั้นตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษจึงได้ให้อำนาจ มาตรการต่างๆมากกว่าพนักงานสอบสวนโดยทั่วไปเพื่อดำเนินการควบคุมอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ทั้งนี้อำนาจของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษดังกล่าวต้องไม่เป็นการขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือเป็นการกระทำที่รัฐธรรมนูญมิได้ให้อำนาจไว้

โดยตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ เป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจ หน้าที่ของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษ โดยตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวสามารถแยกหมวดหมู่ได้ดังต่อไปนี้
มาตรา 1-4 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับคำนิยาม ความหมายที่ปรากฏในพระราชบัญญัตินี้

หมวดที่ 1 บทที่ว่าด้วยคณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.) มาตรา 5-13 ซึ่งจะอธิบายที่มา การพ้นจากตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.)

หมวดที่ 2 บทที่ว่าด้วยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษ มาตรา 14-20 ซึ่งจะอธิบายถึงคุณสมบัติ รายละเอียดของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษ

หมวดที่ 3 การสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษมาตรา 21-34 ซึ่งเป็นบทที่ว่าด้วยลักษณะของคดีพิเศษว่ามีลักษณะประการใดบ้าง การประสานงานระหว่างหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษกับหน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้อง อำนาจพิเศษในการสอบสวนคดีพิเศษ การให้

¹⁵ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 23 บัญญัติว่า

" ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวน สอบสวนคดีพิเศษ และเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วแต่กรณี "

อัยการเข้าร่วมในการเข้าร่วมสอบสวนคดีพิเศษ และการขอความช่วยเหลือในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานอื่น

หมวดที่ 4 คณะกรรมการสอบสวนคดีพิเศษ มาตรา 35-38 อธิบายถึงที่มาในการดำรงตำแหน่ง และอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ (กพศ.)

หมวดที่ 5 บทกำหนดโทษ มาตรา 39-41 อธิบายถึงลักษณะและระวางโทษของผู้กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 26-27

ซึ่งจากที่กล่าวมาข้างต้นกรมสอบสวนคดีพิเศษ มีภารกิจเกี่ยวกับการป้องกันปราบปรามและควบคุมคดีพิเศษที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง และความปลอดภัยโดยดำเนินการเฝ้าระวังสืบสวน สอบสวนหาข้อเท็จจริง และดำเนินคดีเพื่อปกป้องและรักษารายได้ของรัฐ ป้องกันปราบปรามขบวนการทุจริตและสร้างผลกระทบให้กับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ โดยภารกิจโดยทั่วไปของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษมีดังต่อไปนี้¹⁶

1. รับผิดชอบในงานธุรการของคณะกรรมการตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
2. ป้องกัน ปราบปราม สืบสวน และสอบสวนคดีพิเศษตามกฎหมายและตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษประกาศกำหนดหรือตามมติของคณะกรรมการตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ
3. ศึกษา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ
4. จัดให้มีการศึกษา อบรม พัฒนาระบบงานการสืบสวนและสอบสวนพัฒนาความรู้ และประเมินสมรรถภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ เจ้าหน้าที่คดีพิเศษ และข้าราชการกรมสอบสวนคดีพิเศษ
5. ปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดทางอาญาที่เป็นคดีพิเศษ

¹⁶ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2545

6. ดำเนินงานเกี่ยวกับงานกฎหมายและระเบียบที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกรมและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

7. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรี หรือคณะกรรมการตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนั้นกรมสอบสวนคดีพิเศษยังมีอำนาจหรือมาตรการพิเศษตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ เพื่อเป็นมาตรการในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย เนื่องจากแม้รัฐจะมีกฎหมายสารบัญญัติที่ดี ทันสมัย และมีการกำหนดโทษในการกระทำ ความผิดที่รุนแรงก็ตาม แต่หากไม่มีมาตรการในการแสวงหาพยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพ อย่างเพียงพอแล้ว กฎหมายดังกล่าวก็ย่อมขาดประสิทธิผลในป้องกันและปราบปราม อาชญากรรมโดยอำนาจสอบสวนพิเศษตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ได้แก่กรณีดังต่อไปนี้

3.4.1 อำนาจในการค้นโดยไม่มีหมายค้น

การค้น คือ มาตรการที่เจ้าพนักงานได้กระทำไปเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานมาเพื่อ พิสูจน์ความผิด ซึ่งในคดีอาญาลักษณะพิเศษนั้นการปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่ต้อง กระทำด้วยความรวดเร็วและต่อเนื่อง เนื่องจากถ้าปล่อยให้เนิ่นช้าจนกว่าจะรื้อหมายค้นจากศาล ตามรัฐธรรมนูญ¹⁷ พยานหลักฐานต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดีอาจถูกทำลายหรือสูญหายได้ เช่น คดีเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งเป็นคดีที่มีผลกระทบต่อสังคมอันเป็นความผิดร้ายแรงนั้นหากรอ จนกว่าจะได้หมายค้นมา ผู้กระทำความผิดอาจทิ้งพยานวัตถุก่อนที่พนักงานจะได้หมายค้น หรือคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจพยานหลักฐานนั้นเป็นสิ่งสำคัญและส่วนมากพยานหลักฐานจะ อยู่กับผู้กระทำความผิด ถ้าปล่อยให้เนิ่นช้าเกินไปพยานเอกสารดังกล่าวอาจถูกทำลายด้วย วิธีการต่างๆ อันเป็นอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน ดังนั้นเพื่อทำ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 จึงได้บัญญัติให้

¹⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 238 บัญญัติว่า

" ในคดีอาญาการค้นในที่โรฐานจะกระทำมิได้เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุให้ค้น ได้โดยไม่มีคำสั่งหรือหมายของศาลทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ "

อำนาจพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใดๆ โดยไม่ต้องมีหมายค้นได้ โดยเป็นไปตามมาตรา 24 ซึ่งบัญญัติว่า

“ มาตรา 24 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วย

(1) เข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใดๆ เพื่อตรวจค้น เมื่อมีเหตุสงสัยตามสมควรว่ามีบุคคลที่มีเหตุสงสัยว่ากระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดคดีพิเศษ หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้บุคคลนั้นจะหลบหนีไป หรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลายหรือทำให้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

(2) ค้นบุคคล หรือยานพาหนะที่มีเหตุสงสัยตามสมควรว่ามีทรัพย์สินที่ไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดคดีพิเศษ หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

(3) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกให้สถาบันการเงิน สว่นราชการ องค์การ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ส่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมาเพื่อให้ถ้อยคำ ส่งคำชี้แจงเป็นหนังสือ หรือส่งบัญชีเอกสาร หรือหลักฐานใดๆ มาเพื่อตรวจสอบ หรือเพื่อประกอบการพิจารณา

(4) มีหนังสือสอบถาม หรือเรียกบุคคลใดๆ มาเพื่อให้ถ้อยคำ ส่งคำชี้แจงเป็นหนังสือ หรือส่งบัญชีเอกสาร หรือหลักฐานใดๆ มาเพื่อตรวจสอบ หรือเพื่อประกอบการพิจารณา

(5) ยึด หรืออายัดทรัพย์สินที่ค้นพบ หรือที่ส่งมาดังกล่าวไว้ใน (1) (2) (3) และ (4) การใช้อำนาจตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษปฏิบัติตามข้อบังคับที่ กคพ. กำหนด

เฉพาะการใช้อำนาจตามวรรคหนึ่ง (1) นอกจากพนักงานสอบสวนคดีพิเศษต้องดำเนินการเกี่ยวกับวิธีการค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษแสดงความบริสุทธิ์ก่อนการเข้าค้น รายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป และบันทึกเหตุสงสัยตามสมควรและเหตุอันควรเชื่อที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองเคหสถานหรือสถานที่ค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษส่งมอบสำเนาหนังสือนั้นให้แก่ผู้ครอบครองดังกล่าวในทันทีที่กระทำได้ และหากเป็นการเข้าค้นในเวลากลางคืนภายหลัง

พระอาทิตย์ตก พนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้เป็นหัวหน้าในการเข้าค้นต้องเป็นข้าราชการพลเรือน ตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 7 ขึ้นไปด้วย

ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษที่เป็นหัวหน้าในการค้นส่งสำเนาบันทึกเหตุสงสัยตามสมควรและเหตุอันควรเชื่อตามวรรคสาม และสำเนาบันทึกการตรวจค้นและบัญชีทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดต่อศาลจังหวัดที่มีอำนาจเหนือท้องที่ที่ทำการค้น หรือศาลอาญาในเขตกรุงเทพมหานคร ภายในยี่สิบแปดชั่วโมงหลังจากสิ้นสุดการตรวจค้น เพื่อเป็นหลักฐาน

พนักงานสอบสวนคดีพิเศษระดับใดจะมีอำนาจหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่ง ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือจะต้องได้รับอนุมัติจากบุคคลใดก่อนดำเนินการให้เป็นไปตามที่อธิบดีกำหนดโดยทำเอกสารให้ไว้ประจำตัวพนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้ได้รับอนุมัตินั้นและพนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้นั้นต้องแสดงเอกสารดังกล่าวต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง "

ซึ่งเรื่องการค้นโดยไม่มีหมายค้นนั้นยังมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจในทำนองเดียวกับพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 คือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด พ.ศ. 2519 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545

" มาตรา 14 เพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับ ยาเสพติด กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการและเจ้าพนักงานมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใดๆ เพื่อตรวจค้น เมื่อมีเหตุสงสัยตามสมควรว่ามี บุคคลที่มีเหตุสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเน้นซ้ำกว่าจะเอา หมายค้นมาได้บุคคลนั้นจะหลบหนีไป หรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลายหรือ ทำให้เปลี่ยนแปลงสภาพไปจากเดิม

(2) ค้นบุคคล หรือยานพาหนะใดๆ ที่มีเหตุสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(3) จับกุมบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(4) ยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้ หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

(5) ค้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(6) สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(7) มีหนังสือสอบถาม หรือเรียกบุคคลใดๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใดๆ มาเพื่อให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งบัญชีเอกสาร หรือวัตถุใดๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือเพื่อประกอบการพิจารณา

การใช้อำนาจตามวรรคหนึ่ง (1) ให้เจ้าพนักงานผู้ค้นปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดและแสดงความบริสุทธิ์ก่อนการเข้าค้น รายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป และบันทึกเหตุสงสัยตามสมควรและเหตุอันควรเชื่อที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองเคหสถานหรือสถานที่ค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้เจ้าพนักงานผู้ค้นส่งมอบสำเนาหนังสือนั้นให้แก่ผู้ครอบครองดังกล่าวในทันทีที่กระทำได้ และหากเป็นการเข้าค้นในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตก เจ้าพนักงานผู้เป็นหัวหน้าในการเข้าค้นต้องเป็นข้าราชการพลเรือนตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 7 ขึ้นไป หรือข้าราชการตำรวจตำแหน่งตั้งแต่สารวัตรหรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือข้าราชการทหารตำแหน่งตั้งแต่ผู้บังคับกองร้อยหรือเทียบเท่าขึ้นไป

เจ้าพนักงานตำแหน่งใดหรือระดับใดจะมีอำนาจหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือจะต้องได้รับอนุมัติจากบุคคลใดก่อนดำเนินการ ให้เป็นไปตามที่เลขาธิการกำหนดด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการ โดยทำเอกสารมอบหมายให้ไว้ประจำตัวเจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายนั้น

เจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องแสดงเอกสารมอบหมายนั้นต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง

ในการปฏิบัติการตามมาตรานี้ให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการและเจ้าพนักงานเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

ให้เลขาธิการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรา 14 เสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี โดยให้รายงานข้อเท็จจริง ปัญหาอุปสรรค ปริมาณการปฏิบัติงาน และผลสำเร็จของการปฏิบัติงานโดยละเอียด เพื่อให้คณะรัฐมนตรีเสนอรายงานดังกล่าวพร้อมข้อสังเกตของคณะรัฐมนตรีต่อสภา ผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา "

และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 38 ซึ่งบัญญัติว่า

" เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ให้กรรมการตุลาการ เลขาธิการ และพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากเลขาธิการมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกให้สถาบันการเงิน ส่วนราชการ องค์การ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ แล้วแต่กรณี ส่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมาเพื่อให้ถ้อยคำ ส่งคำชี้แจงเป็นหนังสือ หรือส่งบัญชีเอกสาร หรือหลักฐานใดๆมาเพื่อตรวจสอบ หรือเพื่อประกอบการพิจารณา

(2) มีหนังสือสอบถาม หรือเรียกบุคคลใดๆ มาเพื่อให้ถ้อยคำ ส่งคำชี้แจงเป็นหนังสือ หรือส่งบัญชีเอกสาร หรือหลักฐานใดๆ มาเพื่อตรวจสอบ หรือเพื่อประกอบการพิจารณา

(3) เข้าไปในเคหสถาน สถานที่หรือยานพาหนะใดๆ ที่มีเหตุสงสัยตามสมควรว่ามีการ ซุกซ่อน หรือเก็บรักษาทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน เพื่อตรวจสอบหรือเพื่อประโยชน์ในการติดตาม ตรวจสอบ ยึดหรืออายัดทรัพย์สินหรือพยานหลักฐาน เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะเนื่องจากการหนีเข้าที่จะเอาหมายค้นมาได้ทรัพย์สินหรือพยานหลักฐานดังกล่าวจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลายหรือทำให้เปลี่ยนแปลงสภาพไปจากเดิม

ในการปฏิบัติการตาม (3) ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่งแสดง เอกสารมอบหมายและบัตรประจำตัวต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง

บัตรประจำตัวตามวรรคสองให้เป็นไปตามแบบที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

บรรดาข้อมูลที่ได้มาจากการให้ถ้อยคำ คำชี้แจงเป็นหนังสือ บัญชี เอกสาร หรือหลักฐานใดๆ ที่มีลักษณะเป็นข้อมูลเฉพาะของบุคคล สถาบันการเงิน ส่วนราชการ องค์การหรือหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ให้เลขาธิการเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บรักษาและใช้ประโยชน์จากข้อมูลนั้น "

จากสามพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้นให้อำนาจเจ้าพนักงานสามารถเข้าค้นได้โดยไม่มีหมายค้น เนื่องจากคดีทั้งสามพระราชบัญญัตินั้นเป็นคดีที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อความเสียหายไม่ว่าในทางเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคงของประเทศ ฯลฯ เป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นคดียาเสพติด คดีเกี่ยวกับการฟอกเงิน หรือคดีลักษณะพิเศษตามพระราชบัญญัติ การสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษพ.ศ. 2547 นั้นมีหลักเกณฑ์และขั้นตอนการปฏิบัติงานที่โปร่งใสและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมาก โดยจะสังเกตได้ว่านอกจากพนักงานสอบสวนคดีพิเศษต้องแสดงความบริสุทธิ์ก่อนการเข้าค้น รายงานผลการ

ตรวจค้นต่อผู้บังคับบัญชา การค้นต้องปฏิบัติตามข้อบังคับคณะกรรมการ คดีพิเศษ (กคพ.)¹⁸ บันทึกลงเหตุสงสัยตามสมควรไว้เป็นหนังสือแก่ผู้ที่จะทำการค้นตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 24 ซึ่งหลักการตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545 แต่ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการ ฟอกเงินนั้นในเรื่องการค้นโดยไม่มีหมายค้นนั้นมีหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่จะตรวจสอบและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนน้อยกว่าสองเพราะราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้นเพราะไม่ต้องกระทำตามหลักเกณฑ์ข้างต้นเลย เพียงแสดงเอกสารและบัตรประจำตัวก็เพียงพอแล้วไม่ต้องแสดงรายละเอียดในการเชื่อว่ามีเหตุผลที่ต้องทำการค้นต่อบุคคลที่ครอบครองเคหสถานเลย และนอกจากนี้พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษยังคุ้มครองมากกว่าพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545 คือ " ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษที่เป็นหัวหน้าในการค้นส่งสำเนาบันทึกเหตุสงสัยตามสมควรและเหตุอันควรเชื่อตามวรรคสาม และสำเนาบันทึกการตรวจค้นและบัญชีทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดต่อศาลจังหวัดที่มีอำนาจเหนือท้องที่ที่ทำการค้น หรือศาลอาญาในเขตกรุงเทพมหานครภายใน ยี่สิบแปดชั่วโมงหลังจากสิ้นสุดการตรวจค้นเพื่อเป็นหลักฐาน " ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษนั้นมีหลักเกณฑ์ที่คุ้มครองสิทธิของประชาชนเป็นอย่างมาก

มีข้อสังเกตว่าบทบัญญัติในมาตรา 24 นี้ขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 238 หรือไม่ซึ่งหลังจากที่รัฐธรรมนูญพ.ศ. 2540 ฉบับปัจจุบันประกาศใช้ อำนาจในการออกหมายค้นเป็นอำนาจของศาลเท่านั้น อำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการออกหมายค้นเป็นอันระงับไป แต่รัฐธรรมนูญก็ยังบัญญัติยกเว้นไว้ในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้พนักงานเจ้าหน้าที่ก็สามารถทำการค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นหรือคำสั่งของศาลในเรื่องการค้น ในกรณีนี้นักนิติศาสตร์ตีความคำว่า " ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ " เป็นสองความเห็น คือ ความเห็นที่ 1 มีความเห็นว่า กฎหมายที่บัญญัติให้เจ้าพนักงานของรัฐทำการค้นโดยไม่ต้องมีหมายหรือคำสั่งของศาล น่าจะหมายถึงกฎหมายที่ออกมาภายหลังรัฐธรรมนูญฉบับนี้¹⁹ ฝ่ายที่ 2 มีความ

¹⁸ ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

เห็นว่า คำว่าตามที่กฎหมายบัญญัตินี้ มีความหมายถึงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายเก่าๆ ที่มีอยู่ก่อนรัฐธรรมนูญนี้²⁰

ในกรณีนี้ศาลฎีกาได้มีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 7387/2543 โดยศาลมีคำวินิจฉัยว่า “ ในมาตรา 6 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันดังกล่าวบัญญัติว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวนี้เองรับรองให้กฎหมาย กฎหรือข้อบังคับที่มีอยู่ก่อนรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ถ้าโดยเนื้อหาไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้แล้วเท่านั้น ดังนั้นบทบัญญัติเรื่องการค้นในที่รโหฐานกรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนย่อมยังใช้บังคับได้ต่อไป “

ซึ่งจากคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ทำให้เห็นว่า กฎหมายที่ออกก่อนหรือภายหลังรัฐธรรมนูญฉบับนี้น่าจะใช้บังคับได้ และมีบทบัญญัติให้ค้นโดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล ไม่เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญในมาตรา 6 และมีผลใช้บังคับได้ดังนั้นมาตรา 24 ของพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญและใช้บังคับได้นอกจากนี้การเข้าค้นโดยไม่มีหมายค้นของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษก็ได้กระทำโดยไม่คำนึงถึงบุคคลที่ทำการครอบครอง เพราะการที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะทำการค้นได้ก็ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 24 และยังต้องปฏิบัติตามข้อบังคับที่ กคพ กำหนดด้วยเพื่อควบคุมการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษมิให้ใช้อำนาจตามอำเภอใจ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ²¹ โดยในทางกลับกันถ้ามิได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนคดีพิเศษในกรณีนี้ก็

¹⁹ ประทีป อ่าววิจิตรกุล , " หมายค้นตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน , " บทบัญญัติ เล่มที่ 54 ตอนที่ 4 , (ธันวาคม 2541) หน้า 132

²⁰ วันชัย ศรีนวลนัด , พ.ต.ท. , " จับ ค้น ชัง ตามป. วิอาญาขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ , " วารสารกฎหมายใหม่ ปีที่ 1 (16 กุมภาพันธ์ 2546) หน้า 35

²¹ ข้อ 6 ของข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 บัญญัติว่า

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษกระทำด้วยความรอบคอบเพื่อประสิทธิภาพในการสืบสวน สอบสวน การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและการรักษาความสงบเรียบร้อย ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

อาจทำให้มาตรการในการแสวงหายานหลักฐานไม่มีประสิทธิภาพตามเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าทบัญญัติตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ ไม่เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด

3.4.2 อำนาจในการเข้าถึงข้อมูลเอกสารหรือข้อมูลข่าวสาร

อำนาจในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหรืออีกนัยหนึ่งคือการดักฟังนั้น คือ การลักลอบฟัง การสนทนาด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ ในลักษณะที่เป็นการดักฟังการสื่อสารทางโทรศัพท์ที่บุคคลมีถึงกันโดยไม่ได้รับความยินยอมจากคู่สนทนานั้น ซึ่งการดักฟังไม่จำเป็นต้องเป็นการดักฟังทางโทรศัพท์เท่านั้น แต่ในความหมายที่แท้จริงการดักฟังเป็นการดำเนินการเพื่อให้ล่วงรู้ข้อมูลของบุคคลโดยใช้เครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสารซึ่งส่งทางสายหรือคลื่นแม่เหล็กอื่นๆ อาจจะเป็นข้อมูลข่าวสารที่ส่งทาง Internet โทรสาร โทรพิมพ์ หรือการลักลอบดักฟังคลื่นที่ส่งไปในอากาศเพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสารนั้น เป็นต้น

โดยในกรณีการกระทำความผิดขององค์กรอาชญากรรมสำหรับความผิดเกี่ยวกับ ยาเสพติดหรือความผิดอื่น ๆ นั้น ข้อมูลยานหลักฐานต่างๆที่ใช้สำหรับการดำเนินคดีกับตัวผู้กระทำความผิดส่วนมากจะได้มาจากสายลับของเจ้าพนักงานตำรวจ หรือมีการปฏิบัติการล่อซื้อ ยาเสพติด (Entrapment) โดยการติดต่อ การนัดพบทางโทรศัพท์ระหว่างผู้ขายยาเสพติดกับสายลับ ซึ่งในส่วนนี้การแสวงหายานหลักฐานจำเป็นที่จะต้องใช้มาตรการสืบสวน สอบสวนวิธีพิเศษ เช่น การดักฟังโทรศัพท์ เนื่องจากการใช้วิธีการสืบสวน สอบสวนโดยมาตรการธรรมดาไม่สามารถจะรวบรวมยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นวิธีการสืบสวน สอบสวนด้วยมาตรการพิเศษจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งและต้องมีกฎหมายมารับรองการปฏิบัติงานดังกล่าวของพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อมิให้เกิดความรำคาญในภายหลังได้ อีกทั้งต้องมีการตรวจสอบโดยผู้บังคับบัญชาระดับสูง หรือศาลเพราะการใช้มาตรการดังกล่าวจะต้องกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน โดยทั่วไปการใช้มาตรการในการสืบสวน สอบสวนโดยวิธีพิเศษนั้นจะต้องขออนุญาตจากศาลซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น กรณีการขอดักฟังโทรศัพท์ อัยการจะเป็นผู้ยื่นขออนุญาตต่อศาลภายใต้คำสาบาน โดยคำร้องที่ขอให้ใช้วิธีการสืบสวน สอบสวนโดยวิธีพิเศษต้องบรรยายรายละเอียดต่างๆ เช่น เหตุอันสมควร (Probable Clause) วิธีการและระยะเวลาใน

การปฏิบัติงาน เป็นต้น ทั้งนี้พนักงานอัยการจะต้องกำหนดระยะเวลาในการอนุญาตในการใช้วิธีการสืบสวนโดยมาตรการพิเศษและกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่มีอำนาจในการใช้อำนาจดังกล่าว เพื่อให้ศาลได้กลั่นกรองและใช้ดุลยพินิจในการอนุญาต

โดยในหลายประเทศทั่วโลกมีกฎหมายรองรับให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐลักลอบทำการดักฟังทางโทรศัพท์หรือสามารถหาข่าวสารข้อมูลความลับได้ เพื่อประโยชน์และเพื่อป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรมร้ายแรงบางประเภทได้แม้แต่ประเทศที่ได้รับการยอมรับจากทั่วโลกว่ามีหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยอย่างมาก อย่างประเทศสหรัฐอเมริกาหรือประเทศอังกฤษ หรือประเทศสหพันธรัฐเยอรมันก็มีกฎหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถลักลอบดักฟังทางโทรศัพท์ได้ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกามีกฎหมาย The Omnibus Crime Control and Safe Street Act 1968 ประเทศอังกฤษมีกฎหมาย Interception of Communications Act 1985 ประเทศสหพันธรัฐเยอรมันมีกฎหมาย Gesetz zu Beschraenkung Des Briefs,-Post-UND Fernmeidegeheimnisses VOM 13 AUGUST 1968 Aenderung 27.5.1992²²

ตัวอย่างคดีสำคัญๆ ในต่างประเทศที่ใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนโดยการดักฟังทางโทรศัพท์แล้วสามารถทำการจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้บงการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมีมากมาย เช่น คดีทำลายแหล่งผลิตยาบ้าในประเทศญี่ปุ่น เจ้าหน้าที่สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้ทั้งหมดรวม 18 คน พร้อมเม็ดยาบ้าและหัวเชื้อยาบ้าเป็นจำนวนมากกว่า 8 ล้านเม็ดและยังตรวจพบเงินสดและทรัพย์สินรวมกันมากกว่า 66 ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกาสาเหตุที่จับกุมผู้กระทำความผิดได้ทั้งเครือข่ายนั้นเกิดจากเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นทำการลักลอบดักฟังทางโทรศัพท์ จึงทราบที่ตั้งของโรงงานผลิตยาบ้าทั้งโตเกียวและจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงผู้ร่วมขบวนการในการผลิตยาบ้าตลอดจนแหล่งที่จะนำยาบ้าไปจำหน่ายอย่างครบวงจร นอกจากนี้ประเทศสหรัฐอเมริกายังเคยให้ความร่วมมือกับต่างประเทศในหลายประเทศ เช่น แคนาดาและอังกฤษในการลักลอบดักฟังโทรศัพท์ โดยรายละเอียดในคดีดังกล่าวเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นคนต่างด้าวเข้ามาในสหรัฐอเมริกาเพื่อล่าเลี้ยงเฮโรอีนจำนวนมากมายมหาศาลเข้าไปขายในประเทศแคนาดาได้ 7 คน และผู้ที่ลงมือกระทำความผิดในอเมริกาอีก

²² อรรถนพ ลิขิตจิตตะ , " แนวคิดการบัญญัติกฎหมายดักฟัง , " บทบัญญัติ เล่มที่ 55 ตอน 3 (กันยายน 2542) หน้า 146

5 คนพร้อมยึดเฮโรอีนของกลางได้จำนวน 80.5 ปอนด์ และเงินสดรวมประมาณ 170 ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นการจับกุมเครือข่ายองค์กรอาชญากรรมเกี่ยวกับยาเสพติดข้ามชาติ อันเป็นคดีที่มีความร้ายแรงต่อความมั่นคงของประเทศและเป็นคดีที่ส่งผลกระทบต่อความสงบของประชาชนในสังคม²³

โดยเมื่อพิจารณาตามกฎหมายไทยในเรื่องการดักฟังนั้นในทางโทรศัพท์หรืออุปกรณ์ในการสื่อสารหรือเครื่องคอมพิวเตอร์แล้วพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 37 บัญญัติว่า

" บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อกัน รวมทั้งการกระทำด้วยการกระทำอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อกันจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติตามกฎหมายเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน "

ในกรณีของประเทศไทยกฎหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดักฟังนั้นมีดังต่อไปนี้ คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 104 , พระราชบัญญัติข่าวกรองแห่งชาติ พ.ศ. 2528 มาตรา 3 และ 4 , พระราชบัญญัติสภาความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2502 , พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2547 มาตรา 2,8 และมาตรา 9 , พระราชบัญญัติวิเทศมนาคม พ.ศ. 2498 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ 2535 มาตรา 17 และมาตรา 18 , พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2519 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545 มาตรา 14 จัตวา , พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 46 ซึ่งจากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าแม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 37 วรรคสองจะได้บัญญัติข้อยกเว้นให้ทำการดักฟังทางโทรศัพท์หรือสามารถตรวจ หรือกักหรือเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อกันได้ก็ตามโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายเฉพาะ แต่เมื่อพิจารณาตามตัวบทกฎหมายดังกล่าวแล้ว

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นไม่ได้ให้อำนาจแก่รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดักฟังโทรศัพท์

²³เรื่องเดียวกัน , หน้า 140

ส่วนกฎหมายข่าวกรองแห่งชาติคงให้อำนาจเฉพาะในการดักจับการสื่อสารทางสัญญาณวิทยุที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของต่างชาติ หรือองค์การก่อการร้ายที่เกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ แต่เนื่องจากการดักฟังทางโทรศัพท์มิใช่การติดต่อสื่อสารผ่านสัญญาณวิทยุ ดังนั้นจึงไม่อาจนำกฎหมายข่าวกรองแห่งชาติมาปรับใช้ กับเรื่องการดักฟังโทรศัพท์ได้

ส่วนกฎหมายสภาความมั่นคงแห่งชาติบัญญัติขึ้นเพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีในเรื่องเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศและนโยบายทหารกับการเศรษฐกิจและอื่น ๆ อันเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ แต่มิได้ให้อำนาจในการดักฟัง

คงมีแต่กฎหมายอัยการศึกที่ให้อำนาจทหารมีอำนาจในการดักฟังทางโทรศัพท์ได้ แต่ก็ทำได้เฉพาะในช่วงประเทศชาติอยู่ในภาวะไม่ปกติ เช่น ภาวะสงคราม ดังนั้นในกรณีประเทศชาติอยู่ในภาวะปกติ รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถทำการดักฟังโทรศัพท์ได้ กฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินที่ให้เข้าถึงข้อมูลได้แต่จำกัดเพียงบัญชีของลูกค้าของสถาบันการเงิน เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการสื่อสาร หรือเครื่องคอมพิวเตอร์ที่จะใช้ในการกระทำความผิดฐานฟอกเงินซึ่งเกี่ยวกับมูลฐานความผิด 8 มูลฐาน²⁴ และกฎหมายป้องกันและปราบปรามยาเสพติดซึ่งกฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจดักฟังสื่อที่ส่งทางโทรศัพท์ โทรเลข เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการสื่อสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนั้นเฉพาะการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าในภาวะที่ประเทศชาติอยู่ในภาวะที่ปกติหรือการกระทำความผิดไม่เข้าลักษณะความผิดมูลฐานตามกฎหมายฟอกเงินหรือเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถไม่สามารถทำการดักฟังได้ ช่องโหว่ทางกฎหมายดังกล่าวเป็นผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อการกระทำความผิดทางอาญาซึ่งมีลักษณะพิเศษ ทั้งนี้เนื่องจากแม้เราจะมีกฎหมายสารบัญญัติที่ดีหรือมีบทลงโทษที่รุนแรงเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความหลาบจำก็ตาม แต่หากขาดกฎหมายที่มีมาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลยที่มีประสิทธิภาพ การพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหายุ่มเป็นการยากยิ่งเนื่องจากศาลจะทำการลงโทษต่อเมื่อพิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 227 เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวพระราช

²⁴ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 3

บัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 จึงได้บัญญัติแนวทางแก้ไขเพื่ออุดช่องว่างของกฎหมายดังกล่าวโดยมาตรา 25 บัญญัติว่า

" ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า เอกสารหรือข้อมูลข่าวสารอื่นใดซึ่งส่งทางไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการสื่อสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศใด ถูกใช้หรืออาจถูกใช้ เพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษพนักงานสอบสวนคดีพิเศษซึ่งได้รับอนุมัติจากอธิบดีเป็นหนังสือจะยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาเพื่อมีคำสั่งอนุญาตให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารดังกล่าว

การอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิอื่นใดประกอบกับเหตุผลและความจำเป็นดังต่อไปนี้

- (1) มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการกระทำความผิดหรือจะมีการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ
- (2) มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ

จากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าว

- (3) ไม่อาจใช้วิธีการอื่นใดที่เหมาะสมหรือมีประสิทธิภาพดีกว่าได้

การอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาสั่งอนุญาตได้คราวละไม่เกินเก้าสิบวันโดยกำหนดเงื่อนไขใดๆก็ได้ และให้ผู้เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารในสิ่งสื่อสารตามคำสั่งดังกล่าวจะต้องให้ความร่วมมือเพื่อให้เป็นไปตามความในมาตรานี้ ภายหลังจากที่มีคำสั่งอนุญาต หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าเหตุผลความจำเป็นไม่เป็นไปตามที่ระบุหรือพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาอาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งอนุญาตได้ตามที่เห็นสมควร

เมื่อพนักงานสอบสวนคดีพิเศษได้ดำเนินการที่ได้รับอนุญาตแล้ว ให้รายงานการดำเนินการให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาทราบ

บรรดาข้อมูลข่าวสารที่ได้ตามวรรคหนึ่ง ให้เก็บรักษาเฉพาะข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษซึ่งได้รับอนุญาตตามวรรคหนึ่ง และให้ใช้ประโยชน์ในการสืบสวนหรือใช้เป็นพยานหลักฐานเฉพาะในการดำเนินคดีพิเศษดังกล่าวเท่านั้น ส่วนข้อมูลข่าวสารอื่นให้ทำลายเสียทั้งสิ้น ทั้งนี้ตามข้อบังคับที่ กคพ. กำหนด "

ซึ่งจากมาตรา 25 ของพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษพ.ศ. 2547 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจในการตรวจสอบจดหมาย โทรเลข หรือข้อมูลข่าวสารอื่นใด ฯลฯ แต่ข้อมูลดังกล่าวจะต้องเป็นพยานหลักฐานสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อการพิสูจน์ความผิดที่

เป็นคดีพิเศษและข้อมูลที่ได้มานั้นการเก็บรักษา การใช้ประโยชน์ของข้อมูลต้องเป็นไปตาม ข้อบังคับของ กคพ.²⁵ และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าวพนักงานสอบสวนคดีพิเศษต้อง ได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษและเนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวเป็นการใช้อำนาจที่กระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชนโดยตรงจึงต้องมีระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจ ไม่ให้มีการใช้อำนาจเกินขอบเขตโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายที่เปิดช่องให้ไว้ ดังนั้นตาม พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษจึงให้ศาลเป็นผู้อนุญาตในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าว อีกขั้นตอนหนึ่งโดยอนุญาตได้คราวละไม่เกิน 90 วันเว้นแต่จะมีพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นพนักงานสอบสวนคดีพิเศษที่จะใช้อำนาจตามมาตรานี้จะต้องได้รับมอบหมายจากอธิบดี กรมสอบสวนและได้รับอนุญาตจากศาลด้วยเพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน

แต่อย่างไรก็ตามแม้การใช้มาตรการในการเข้าถึงข่าวสารนั้นจะมีผลในการปราบปราม คดีอาญาร้ายแรงต่างๆ เช่น คดียาเสพติด คดีทุจริตคอร์รัปชัน การก่อกองร้ายแบ่งแยกดินแดน จะมีประสิทธิภาพสูงแต่ตัดทอนขีดความสามารถของผู้กระทำผิดได้ในระดับหนึ่ง รวมถึงการ ร้องรับการใช้อำนาจในการลักลอบดักฟังโดยชอบด้วยกฎหมายโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ต้องกังวล ว่ากระทำผิดอีกต่อไปก็ตาม แต่ข้อมูลข่าวสารดังกล่าวเป็นสิทธิ เสรีภาพส่วนบุคคลบางครั้งเป็น ความลับของกิจการดังนั้นก็อาจเกิดผลกระทบกับผู้ที่เกี่ยวข้องได้หากมีการนำข้อมูลดังกล่าวไปสู่ สาธารณชน ซึ่งในการประชุมของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการ สอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.สภาผู้แทนราษฎร ได้มีแนวคิดการพิจารณาที่หลากหลาย²⁶ เช่น ขอบเขตที่ศาลจะพิจารณาส่งอนุญาตให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษทำการดักฟังได้ หรือองค์กรที่มี หน้าที่ในการควบคุมการทำงานของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเพื่อมิให้ซ้ำรอยกับการกระทำของ ปปง. เป็นต้น ดังนั้นตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ. ศ. 2547

²⁵ ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยการเก็บรักษา การใช้ประโยชน์ข้อมูลข่าวสารที่ได้มาและการทำลาย ข้อมูลข่าวสารอื่น พ.ศ. 2547

²⁶ รายงานการประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.....สภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 11 , วันที่ 3 เมษายน 2543 ณ ห้องประชุมคณะกรรมาธิการ 3502 ชั้น 5 อาคารรัฐสภา 3 และรายงานการประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการสอบสวน คดีพิเศษ พ.ศ.....สภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 15 , วันที่ 24 เมษายน 2546 ณ ห้องประชุมคณะกรรมาธิการ 3502 ชั้น 5 อาคารรัฐสภา 3

มาตรา 26²⁷ จึงกำหนดห้ามมิให้บุคคลใดเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่ได้มาดังกล่าว เว้นแต่เป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษซึ่งได้รับอนุญาตตามมาตรา 25 ซึ่งหากมีการฝ่าฝืนผู้ฝ่าฝืนจะมีความผิดและได้รับโทษตามมาตรา 39²⁸ ซึ่งถ้าเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลดังกล่าวก็จะได้รับโทษหนักขึ้น

ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นด้วยที่ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนคดีพิเศษในการเข้าถึงเอกสารเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆมาเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย เพราะผู้กระทำความผิดนั้นไม่ว่ากระทำความผิดไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็สมควรได้รับการลงโทษจากการกระทำของตน แม้การกระทำดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลก็ตาม แต่ผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิก็เป็นผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดทางอาญา และความผิดที่กระทำส่วนมากก็ส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติโดยส่วนรวมประกอบกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏทางสื่อมวลชนในปัจจุบันก็คือมีการลักลอบดักฟังโทรศัพท์กันไม่ว่าในทางการเมือง หรือติดตามคดีอาญารายสำคัญๆ ดังนั้นการให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการดักฟังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการป้องกันปราบปรามคดีอาญาที่ร้ายแรงต่างๆ

3.4.3 อำนาจในการเข้าไปแฝงตัวในองค์กรหรือกลุ่มคนและการจัดหาเอกสารหรือหลักฐานใด

²⁷ มาตรา 26 ห้ามมิให้บุคคลใดเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่ได้มาเนื่องจากการดำเนินการตามมาตรา 25 เว้นแต่เป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษซึ่งได้รับอนุญาตตามมาตรา 25 และเป็นการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่หรือตามกฎหมายหรือคำสั่งศาล

²⁸ มาตรา 39 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 26 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ เจ้าหน้าที่คดีพิเศษ พนักงานอัยการที่เข้าร่วมสอบสวนหรือเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 32 หรือผู้เข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 25 ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษเป็นสามเท่าของโทษที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง

การแฝงตัว (Sting operation) คือการดำเนินการจับกุมผู้ประกอบอาชญากรรมโดยใช้วิธีการปลอมแปลงหรือการปลอมตัวโดยผู้บังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement) หรือเจ้าพนักงานของรัฐโดยแสดงบทบาทเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดหรือเหยื่อในการกระทำความผิด การใช้เอกสารแสดงตนปลอม เช่น บัตรประจำตัวประชาชนปลอม หรือหนังสือเดินทางปลอม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานในการกระทำความผิด

การแฝงตัวเป็นวิธีการสืบสวน สอบสวนที่หน่วยงานสอบสวนในต่างประเทศ เช่น FBI มักจะนำมาใช้ในการสืบสวนคดีบางเรื่อง เช่น ในคดีความผิดเกี่ยวกับการลักลอบใช้สัญชาติโทรศัพท์เคลื่อนที่²⁹ หรือการจับสายลับชาวเยอรมันตะวันออกได้ภายในใจกลางกรุง New YORK ประเทศสหรัฐอเมริกา³⁰ โดยเจ้าหน้าที่ของ FBI ได้ใช้วิธีการสืบสวนโดยการแฝงตัว ราวปีละ 175 คดี ในการแสวงหาข้อมูลในการกระทำความผิดเกี่ยวกับการให้สินบน การลักลอบร่วมประเวณีกับเด็ก ในปี ค.ศ. 1992 เจ้าหน้าที่ FBI ใช้วิธีการแฝงตัวจับกุมผู้กระทำความผิดได้ 18 คนโดยทั้ง 18 คนเป็นสมาชิกในการช่วย Mr. Bill Clinton โฆษณาหาเสียงและกระทำความผิดฐานให้สินบน

หลักการในการใช้วิธีสืบสวนแบบแฝงตัวในประเทศสหรัฐอเมริกาขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาของศาลในแต่ละมลรัฐ โดยส่วนใหญ่จะกำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้³¹

1. การใช้วิธีการสืบสวนแบบแฝงตัวนำมาใช้เฉพาะกับการสืบสวนผู้กระทำความผิดซึ่งมีพยานหลักฐานเพียงพอว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดคดีอาญาและการใช้วิธีการแฝงตัวในการแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมจะสามารถพบการกระทำความผิดได้มากขึ้น
2. การอนุญาตให้ใช้วิธีการสืบสวนแบบแฝงตัวได้นั้นต้องได้รับความยินยอมจากศาลหรืออัยการสูงสุดทั้งนี้เพื่อป้องกันการใช้อำนาจดังกล่าวในทางที่ผิดซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และอาจนำไปสู่การใช้อำนาจโดยทุจริต
3. เจ้าหน้าที่ซึ่งใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนแบบแฝงตัวต้องทำบันทึกการใช้วิธีการสืบสวนแบบแฝงตัวทุกครั้ง โดยบันทึกดังกล่าวอาจจะทำในรูปแบบของการบันทึกภาพหรือบันทึกเสียงก็ได้

²⁹ P.R. Beseler, Operation Cellmate. http://www.fbi.gov/publication/leb/1997/apr_971.htm

³⁰ FBI Agent used sting operation to catch Cold War SPY , www.cnn.com/US/9810/SPY_trial/

³¹ B. Raman, South Asia Analysis Group . http://www.saag.org/paper_3/paper_212.html

4. ในกรณีที่มีการบันทึกนั้น การบันทึกนั้นต้องไม่ถูกแก้ไขตัดต่อ หากมีแก้ไขหรือตัดต่อ การบันทึกดังกล่าวก็ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าการบันทึกนั้นเป็นของปลอม

สำหรับประเทศไทยกฎหมายที่ให้อำนาจในการการใช้วิธีการสืบสวน สอบสวนแบบแฝงตัวนั้นปรากฏในพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษพ.ศ. 2547 เป็นครั้งแรก เพื่อความจำเป็นและเพื่อประสิทธิภาพในการสืบสวน สอบสวนคดีพิเศษโดยบัญญัติอยู่ในมาตรา 27

" ในกรณีจำเป็นและเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้อธิบดีและผู้ได้รับมอบหมายมีอำนาจให้บุคคลใด จัดทำเอกสารหรือหลักฐานใดขึ้นหรือเข้าไปแฝงตัวในองค์กรหรือกลุ่มคนใด เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามข้อบังคับที่อธิบดีกำหนด

การจัดทำเอกสารหรือหลักฐานใด หรือเข้าไปแฝงตัวในองค์กรหรือกลุ่มคนใด เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าเป็นการกระทำโดยชอบ "

ซึ่งจากบทบัญญัติมาตราดังกล่าวประกอบกับข้อบังคับกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการจัดทำเอกสาร หลักฐาน และการแฝงตัว พ.ศ. 2548³² ให้อำนาจอธิบดีหรือผู้ได้รับมอบหมายมอบอำนาจให้บุคคลใดเข้าไปแฝงตัวในองค์กรรวมถึงการทำหลักฐานใดๆ ก็ได้เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานในการกระทำความผิดเพราะโดยส่วนใหญ่แล้วพยานหลักฐานต่างๆจะอยู่ที่ตัวผู้กระทำความผิด โดยตามมาตรานี้นั้นยังให้อำนาจในการทำหลักฐานใดๆ เช่น บัตรประจำตัวประชาชนปลอม หรือหนังสือเดินทางปลอม เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถเข้าไปถึงองค์กรอาชญากรรม การสะกดรอยติดตามพฤติกรรมหรือการทำหลักฐานเท็จก็จะสามารถหาพยานหลักฐานได้ง่ายขึ้น

มีข้อสังเกตว่า มาตรา 27 วรรคสอง ใช้คำว่า " การจัดทำเอกสารหรือหลักฐานใด หรือเข้าไปแฝงตัวในองค์กรหรือกลุ่มคนใด เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าเป็นการกระทำโดยชอบ " นั้นหากตีความแล้ว อาจให้ความคุ้มครองเฉพาะการจัดทำ

³² ข้อบังคับกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการจัดทำเอกสาร หลักฐาน และการแฝงตัว พ.ศ. 2548

ข้อ 7 การอนุมัติให้บุคคลใดจัดทำเอกสารหรือหลักฐานใดขึ้นให้เป็นอำนาจของอธิบดีหรือรองอธิบดี

ข้อ 8 การอนุมัติให้บุคคลใดเข้าไปแฝงตัวในองค์กรหรือกลุ่มคนใด เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนให้เป็นอำนาจของอธิบดีหรือผู้ได้รับมอบหมาย

เอกสารหรือหลักฐานปลอมเท่านั้น แต่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองรวมไปถึงการใช้เอกสารหรือหลักฐานปลอมเหล่านั้นด้วย ดังนั้น กฎหมายจึงน่าจะใช้คำว่า “ การจัดทำและการใช้เอกสารหรือหลักฐานใด หรือเข้าไปแฝงตัวในองค์กรหรือกลุ่มคนใด เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนตามวาระหนึ่ง ให้ถือว่าเป็นการกระทำโดยชอบ ”³³

โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้อำนาจให้ใช้มาตรการพิเศษในการแฝงตัวหรือทำพยานหลักฐานปลอมนั้น หากใช้อำนาจไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ให้ไว้ผู้นั้นจะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย³⁴ และถ้าการกระทำนั้นเป็นความผิดอาญาตามมาตรา 40³⁵ ก็จะลงโทษบุคคลดังกล่าวเป็นสองเท่าของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นด้วย

แต่อย่างไรก็ตามการใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการเข้าไปแฝงตัวต้องไม่เป็นการก่อให้เกิดการกระทำผิดทางอาญาในลักษณะการล่อให้กระทำความผิด³⁶ แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่มักจะใช้วิธีการดังกล่าวในการแสวงหาข้อมูลหรือพยานหลักฐานเพื่อนำมาพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาเช่นเดียวกับการล่อซื้อ (Entrapment) อย่างไรก็ตามวิธีการสืบสวนสอบสวนแบบแฝงตัวมีนัยความหมายแตกต่างจากการล่อให้กระทำความผิดมาก กล่าวคือ การติดต่อให้กระทำความผิดเป็นวิธีการที่เจ้าพนักงานของรัฐล่อให้ผู้กระทำความผิดโดยใช้วิธีการให้ผลประโยชน์ตอบแทนแก่ผู้ต้องหา ไม่ว่าจะเป็ผลประโยชน์ในด้านทรัพย์สินใดๆก็ตาม แต่การแฝงตัวเป็นวิธีการที่ต่างออกไปคือ เป็นการแสวงหาข้อมูลโดยเจ้าหน้าที่จะแฝงตัวเข้าไปในกลุ่มองค์กรอาชญากรรม เพื่อรับฟังข้อมูลว่ากลุ่มบุคคลนั้นหรือกลุ่มองค์กรนั้นมีเป้าหมายหรือมีการวางแผนในการกระทำความผิดอย่างไร ในบางครั้งเจ้าหน้าที่ต้องทำการแฝงตัวโดยการปฏิบัติตน

³³ สุรพล ไตรเวทย์, การสอบสวนคดีพิเศษ , หน้า 128

³⁴ ข้อบังคับกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการจัดทำเอกสาร หลักฐาน และการแฝงตัว พ.ศ. 254๘

ข้อ 11 การปฏิบัติหน้าที่ตามข้อบังคับนี้ ผู้ใดกระทำนอกเหนือวัตถุประสงค์ในการสืบสวน สอบสวนตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อแสวงหาประโยชน์อันมิชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ผู้นั้นไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

³⁵ มาตรา 40 ผู้ใดปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 27 กระทำการนอกเหนือวัตถุประสงค์ในการสืบสวนสอบสวนตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อแสวงหาประโยชน์อันมิชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ให้ผู้นั้นไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 27 ววรรคสอง ถ้าการกระทำนั้นเป็นความผิดอาญาให้ระวางโทษเป็นสองเท่าของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

³⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Sting_operation

เข้าไปกลมกลืนกับกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มองค์กรต่างๆ โดยการเข้าร่วมในการกระทำความผิดทางอาญากับกลุ่มบุคคลนั้นเพื่อให้ได้รับความไว้วางใจ เช่น เจ้าหน้าที่เข้าไปแฝงตัวในกลุ่มผู้ค้ายาเสพติด สมาคม อั้งยี่ หรือช่องโหว่ เพื่อการแสวงหาข้อมูลกระทำความผิดในระหว่างนั้นเจ้าหน้าที่อาจต้องกระทำความผิดอาญาบางประการเช่น ต้องเข้าร่วมในการขนส่งยาเสพติดหรือการติดต่อซื้อขายยาเสพติดเพื่อให้กลุ่มอาชญากรไว้วางใจ โดยข้อมูลหรือพยานหลักฐานที่ได้รับจากการใช้วิธีการแฝงตัวนี้ทำให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษสามารถทำการสอบสวนขยายผลและวางแผนเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิดได้³⁷

3.4.4 อำนาจในการเก็บรักษาของกลาง

เมื่อเจ้าพนักงานทำการยึดทรัพย์มาเป็นของกลางเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานและเพื่อยืนยันความผิดของผู้ต้องหาพนักงานเจ้าหน้าที่ย่อมมีอำนาจในการเก็บรักษาของกลางและดูแลทรัพย์สินที่ได้ทำการยึดมาให้อยู่ในสภาพดี ซึ่งตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 28³⁸ ให้อำนาจพนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจในการเก็บรักษาของกลาง³⁹ หรือจะมอบหมายให้ผู้อื่นทำการเก็บรักษาแทน เช่น เจ้าหน้าที่คดีพิเศษ⁴⁰

³⁷ นพดล สมบูรณ์ทรัพย์, พ.ต.ท.,เสวนาทางวิชาการและรับฟังความคิดเห็นเรื่องกฎหมายการสอบสวนคดีพิเศษกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน, 24 มีนาคม 2546, ห้องประชุม 307 อาคารพินิตประชานาถ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁸ มาตรา 28 ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ มีอำนาจเก็บรักษาของกลางหรือมอบหมายให้ผู้อื่นเป็นผู้เก็บรักษา ในกรณีที่ของกลางนั้นไม่เหมาะสมที่จะเก็บรักษาหรือเก็บรักษาไว้จะเป็นภาระแก่ทางราชการ ให้อธิบดีนั้นมีอำนาจสั่งให้นำของกลางนั้น ออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการโดยอาจหักค่าใช้จ่ายได้ ทั้งนี้ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

³⁹ โดยของกลางตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษพ.ศ. 2547 หมายถึง " ทรัพย์สินที่ได้ยึดหรืออายัดไว้ตามกฎหมาย " โดยเป็นไปตามคำนิยามในระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการนำของกลางออกขายทอดตลาดหรือนำมาใช้ประโยชน์ของทางราชการ พ.ศ. 2547

⁴⁰ โดยเป็นไปตามข้อ 9 (4) ของข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่คดีพิเศษปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษ และการสั่งการให้ข้าราชการหรือลูกจ้างกรมสอบสวนคดีพิเศษปฏิบัติงานเกี่ยวกับการสืบสวน พ.ศ. 2547

" ข้อ 9 พนักงานสอบสวนคดีพิเศษอาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่คดีพิเศษปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษในบางเรื่อง ดังต่อไปนี้

แต่ในกรณีของกลางนั้นไม่เหมาะสมที่จะเก็บรักษาหรือเก็บรักษาไว้จะเป็นภาระแก่ทางราชการ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสั่งให้นำของกลางนั้นออกขายทอดตลาด หรือนำไปใช้ประโยชน์ในทางราชการโดยหักค่าใช้จ่ายได้ ซึ่งอำนาจตามพระราชบัญญัตินี้มีลักษณะทำนองเดียวกับพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 24⁴¹ ยกเว้นในเรื่องเงินกองทุนเพื่อการชดใช้ค่าเสียหายและค่าเสื่อมสภาพในกรณีที่ทรัพย์สินที่นำไปใช้ประโยชน์หรือนำออกขายทอดตลาดนั้นมีใช้ ทรัพย์สินเกี่ยวเนื่องกับการกระทำ ความผิดฐานยาเสพติด

3.4.5 อำนาจในการไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืนและกฎหมายว่าด้วยการควบคุมยุทธภัณฑ์

โดยการให้อำนาจในกรณีนี้ก็เพื่อความสะดวกและเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้นพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 29⁴² ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ

(4) การเก็บรักษาของกลาง หรือของที่ยึดหรืออายัดหรือส่งมาตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติ การสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 "

⁴¹ มาตรา 24 การเก็บรักษาทรัพย์สินที่คณะกรรมการได้มีคำสั่งยึดหรืออายัดไว้ ให้เป็นไปตามระเบียบ ที่คณะกรรมการกำหนด

ในกรณีที่ทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งไม่เหมาะสมที่จะเก็บรักษาไว้หรือหากเก็บรักษาไว้จะเป็นภาระแก่ทาง ราชการมากกว่าการนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น เลขาธิการอาจสั่งให้นำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดหรือไป ใช้เพื่อประโยชน์ของทางราชการ แล้วรายงานให้คณะกรรมการทราบก็ได้

การนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดหรือการนำทรัพย์สินไปใช้ประโยชน์ตามวรรคสองให้เป็นไปตาม ระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

ถ้าความปรากฏในภายหลังว่าทรัพย์สินที่นำไปใช้ตามวรรคสองมิใช่ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ให้คืนทรัพย์สินนั้นพร้อมชดใช้ค่าเสียหายและค่าเสื่อมสภาพตามจำนวนที่ คณะกรรมการกำหนด โดยใช้จากเงินกองทุนให้แก่เจ้าของหรือผู้ครอบครอง ถ้าไม่อาจคืนทรัพย์สินได้ให้ชดใช้ ราคาทรัพย์สินนั้นตามราคาที่เหมาะสมได้ในวันที่ยึดหรืออายัดทรัพย์สิน หรือตามราคาที่ได้จากการขาย ทอดตลาดทรัพย์สินนั้น

การประเมินค่าเสียหายและค่าเสื่อมสภาพตามวรรคสี่ ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

⁴² มาตรา 29 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษได้รับ ยกเว้นไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุ

ได้รับไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืนและกฎหมายว่าด้วยการควบคุมยุทธภัณฑ์เช่นเดียวกับราชการทหารและตำรวจ ทั้งนี้การมีและใช้อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง สิ่งเทียมอาวุธปืน และยุทธภัณฑ์ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงยุติธรรม⁴³ โดยบทบัญญัติมาตรานี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 มาตรา 5 และมาตรา 8 ทวิ (ซึ่งทำการแก้ไขเพิ่มเติมแล้ว) และพระราชบัญญัติควบคุมยุทธภัณฑ์ พ.ศ. 2530 มาตรา 6 (ซึ่งทำการแก้ไขเพิ่มเติมแล้ว) โดยตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้จัดชั้นทหารและตำรวจแตกต่างจากหน่วยราชการ องค์การของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจอื่นเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับภารกิจและอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งพนักงานสอบสวนคดีพิเศษก็ได้รับการจัดชั้นในเรื่องนี้เช่นเดียวกันกับทหารและตำรวจโดยไม่จำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายทั้ง 2 ฉบับแต่อย่างใด⁴⁴

ซึ่งอำนาจในกรณีนี้ได้มีข้อสังเกตในการประชุมกรรมาธิการวิสามัญกิจการวุฒิสภา วันอังคารที่ 20 พฤษภาคม 2546 ได้ทำการตั้งประเด็นข้อสังเกตว่าการกำหนดข้อยกเว้นให้กรมสอบสวนคดีพิเศษสามารถมีหรือใช้และพกพาอาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืน ฯลฯ นั้นอาจเกิดความเสียหายได้หากเจ้าพนักงานที่ทำการปฏิบัติหน้าที่ไม่มีความชำนาญเพียงพอในการใช้อาวุธปืน ซึ่งในกรณีนี้ก็ได้มีการชี้แจงจากคณะกรรมาธิการฯ ว่า กรณีการมีหรือการใช้อาวุธปืนหรือการขออนุญาตพกพาอาวุธปืนตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน ฯลฯ นั้นเนื่องจากในวาระเริ่มแรกการจัดตั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษนี้ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่สืบสวน สอบสวน ซึ่งเจ้าหน้าที่พวกนี้จะมี ความ

ปืนและกฎหมายว่าด้วยการควบคุมยุทธภัณฑ์เช่นเดียวกับราชการและตำรวจตามกฎหมายดังกล่าว ทั้งนี้การมีและใช้อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง สิ่งเทียมอาวุธปืน และยุทธภัณฑ์ ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

⁴³ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยกรมีและใช้อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2547

⁴⁴ ธาวิต เพ็งดิษฐ์, มาผู้จักกฎหมาย FBI เมืองไทยหน่วยงานใหม่ที่ทุกธุรกิจไม่ควรมองข้าม (กรุงเทพฯ : ธรรมนิติ , 2547) หน้า 93

อำนาจในการใช้อาวุธปืนประกอบกับทางกรมสอบสวนคดีพิเศษจะได้มีการฝึกอบรมการใช้อาวุธปืนและสามารถทำการฝึกซ้อมได้⁴⁵ ก่อนการปฏิบัติหน้าที่ด้วย

ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างต้นถึงอำนาจของกรมสอบสวนคดีพิเศษที่ให้มาตรการพิเศษแก่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำ ความผิดนั้น ซึ่งอำนาจของกรมสอบสวนคดีพิเศษนี้มีค่อนข้างมากจนมีผู้กล่าววิพากษ์วิจารณ์ว่ามีอำนาจล้นฟ้า ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนค่อนข้างง่าย ไม่ว่าจะเป็อำนาจในการค้นโดยไม่ต้องมีหมายค้น การอนุญาตให้ทำการดักฟัง การยกเว้นให้มีอาวุธปืน ฯลฯ ซึ่งการให้อำนาจในการใช้มาตรการพิเศษดังกล่าวนั้นผู้เขียนมีความเห็นว่าตามพระราชบัญญัติ การสอบสวนคดีพิเศษพ.ศ. 2547 จะเน้นทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) โดยตามทฤษฎีนี้จะเน้นหนักและเข้มงวดในการควบคุมอาชญากรรมอย่างเต็มที่ ส่วนเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นเรื่องรองลงไป การดำเนินการในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมจะมีลักษณะที่รวดเร็ว ตอบโต้อาชญากรรมอย่างเฉียบขาด จับพยานโดยตามทฤษฎีนี้จะสันนิษฐานก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด มิใช่รูปแบบทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process Model) ซึ่งจะเน้นให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้ต้องหาได้รับการสันนิษฐานก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ กระบวนการยุติธรรมต่างๆต้องกระทำด้วยความเป็นธรรมทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นจับกุม สืบสวน สอบสวน จนถึงการพิจารณาคดีแต่ผู้เขียนมีความเห็นว่าแม้ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษจะให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษอย่างมากเพื่อประสิทธิภาพในการปราบปรามอาชญากรรมอย่างเต็มที่ แต่การใช้อำนาจดังกล่าวของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษก็มีได้ใช้อำนาจตามอำเภอใจแต่ต้องได้รับ

⁴⁵ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการมีและใช้อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2547

" ข้อ 7. ให้แต่ละหน่วยงานใช้อาวุธปืนในการฝึกซ้อมได้ โดยจะต้องแจ้งชนิด จำนวน และหมายเลขของอาวุธปืน ตลอดจนสถานที่ที่จะใช้ในการฝึกซ้อม เสนอให้อธิบดีอนุมัติเสียก่อน และเมื่อการฝึกซ้อมเสร็จสิ้นแล้วจะต้องรายงานผลพร้อมขออนุมัติจำหน่ายเครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืนเฉพาะที่ใช้แล้วสิ้นเปลืองหมดไปจากการฝึกซ้อมต่ออธิบดี ทั้งนี้ ให้ขอเบิกทดแทนได้

การกั้นกรงหรือได้รับการอนุมัติอีกชั้นหนึ่งก่อนจึงจะสามารถทำการปฏิบัติหน้าที่ได้ เช่น เรื่อง การค้นโดยไม่มีหมายค้น พนักงานสอบสวนคดีพิเศษต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของ กคพ. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ส่วนการดักฟังตามมาตรา 25 ซึ่งจะทำการดักฟังได้ต่อเมื่อต้องได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษและต้องได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาศาลอาญาอีกชั้นตอนหนึ่ง ฯลฯ ดังนั้นการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษจึงผ่านการกั้นกรงตรวจสอบก่อนการใช้อำนาจดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีการติดตาม ตรวจสอบความสามารถ ความประพฤติของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษให้ปฏิบัติหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมาย มีการประเมินผลการปฏิบัติงานโดยคณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.) คณะกรรมการพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ (กพส) กำกับ ดูแลตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่อย่างใกล้ชิดและมีบทกำหนดโทษแก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ซึ่งจะมีโทษหนักสองเท่าหรือสามเท่าแล้วแต่กรณี⁴⁶ ซึ่งทำให้เกิดผลดีและความศรัทธาต่อประชาชนและป้องกันอาชญากรรมที่เกิดขึ้นไปพร้อมๆกัน แม้การใช้มาตรการดังกล่าวจะเป็นการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนบ้างแต่ผู้ที่ถูกล่วงละเมิดก็เป็นผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดซึ่งถ้าไม่ใช้มาตรการดังกล่าวอาจจะส่งผลต่อความเสียหายภาพรวมของประเทศมากกว่า

3.5 อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีลักษณะเด่นของกฎหมาย 2 ระบบ กล่าวคือ โครงสร้างกฎหมายเป็นระบบซีวิลลอว์ซึ่งการดำเนินคดีอาญาจะมีลักษณะเป็นระบบไต่สวน (Inquisitorial System) อย่างชัดเจน ตำรวจ อัยการ ศาลมีหน้าที่ในการเข้าค้นหาความจริง แต่ในขณะเดียวกันญี่ปุ่นก็ได้รับเอาระบบกฎหมายของเยอรมันมาเป็นแม่แบบสำหรับกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย เมื่อต่อมาญี่ปุ่นได้เข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 2 และเป็นฝ่ายพ่ายแพ้สงครามทำให้ญี่ปุ่นต้องปฏิรูปการเมือง ระบบราชการและระบบกฎหมายโดยได้มีรัฐธรรมนูญใหม่และนำแนวความคิดเรื่อง Due Process Model มาใช้ในระบบกฎหมาย ญี่ปุ่นจึงมีจุดเด่นในแง่ที่นำกฎหมายทั้งระบบซีวิลลอว์และระบบคอมมอนลอว์มารวมไว้ในประเทศ

⁴⁶ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 39-41

เดียวกัน นอกจากนี้ชนบธรรมเนียมแนวคิดของประเทศในทวีปเอเชียเกี่ยวกับลักษณะการบังคับใช้กฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่างจากแนวความคิดของประเทศสหรัฐอเมริกาหรือประเทศในทวีปยุโรป กล่าวคือ ประเทศในทวีปเอเชียมักมีแนวความคิดให้ผู้กระทำความผิดรับสารภาพในสิ่งที่ได้กระทำ แต่อย่างไรก็ตามการรับสารภาพนั้นต้องมีได้เกิดจากการบังคับ ยุง ส่งเสริมหรือให้รางวัลด้วยประการใดๆ และยังมีแนวความคิดอีกว่าจะไม่มีการยุงส่งเสริมให้ผู้ต้องหาให้การปฏิเสธในสิ่งที่ตนได้กระทำ แนวคิดนี้แตกต่างจากแนวความคิดของประเทศสหรัฐอเมริกาหรือประเทศในทวีปยุโรปที่มักจะยุง ส่งเสริมให้ประชาชนไม่ยอมรับสารภาพโดยให้มีการต่อสู้คดีโดยเท่าเทียมกันอย่างถึงที่สุด

กระบวนการยุติธรรมในประเทศญี่ปุ่นมีกระทรวงยุติธรรมเป็นองค์กรหลักในการทำหน้าที่ยุติธรรม โดยมียุติธรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญารวมอยู่ในกระทรวงยุติธรรมยกเว้นองค์กรศาลยุติธรรมซึ่งไม่สังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรมแต่แยกออกเป็นหน่วยงานอิสระตามแนวความคิดของการแบ่งแยกอำนาจ โครงสร้างของกระทรวงยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นบุคคลที่มีตำแหน่งสูงสุดในกระทรวงยุติธรรมโดยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการฝ่ายรัฐสภา (Parliamentary Vice-Minister Justice) และรัฐมนตรีช่วยว่าการฝ่ายบริหาร (Administrative Vice-Minister Justice) เป็นตำแหน่งรองลงมา โดยรัฐมนตรีว่าการและรัฐมนตรีช่วยว่าการ ฝ่ายรัฐสภาจะได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกรัฐสภา ในขณะที่รัฐมนตรีช่วยว่าการฝ่ายบริหารจะได้รับการคัดเลือกจากพนักงานอัยการ⁴⁷

ส่วนหน่วยงานภายในกระทรวงยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่นจะแบ่งเป็นสำนักงานเลขานุการรัฐมนตรีและกรมต่างๆอีก 7 กรม โดยประกอบไปด้วย กรมกิจการแพ่ง กรมกิจการอาญา กรมราชทัณฑ์ กรมบำบัดฟื้นฟู กรมเสรีภาพพลเมือง และกรมตรวจคนเข้าเมือง โดยมีสำนักงานอัยการเป็นหน่วยงานที่แยกออกมาจากกรมอื่นๆ และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม พนักงานอัยการในประเทศญี่ปุ่นยังถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทอย่างสูงในกระบวนการยุติธรรมและจะได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งสำคัญใน

⁴⁷ กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์, " โครงสร้างกระทรวงยุติธรรมและงานอัยการของญี่ปุ่น , " บทบัณฑิตย เล่ม 52 ตอนที่ 2 (มิถุนายน 2541) : 155

หน่วยงานของกระทรวงยุติธรรม เช่น อธิบดีกรม หัวหน้ากองที่สำคัญๆตามกฎหมายจัดตั้งกระทรวงยุติธรรม (Law for the establishment of Ministry of Justice) ในปีพ.ศ. 2539 มีอัยการเข้าดำรงตำแหน่งต่างๆในกระทรวงยุติธรรมถึง 133 คนจากบุคลากรในกระทรวงยุติธรรมทั้งหมด 780 คน⁴⁸

โดยในประเทศญี่ปุ่นนั้น โดยทั่วไปแล้วหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญา คือ เจ้าพนักงานตำรวจเนื่องจากกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของตำรวจต้องทำการสอบสวนเมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น⁴⁹ นอกจากนี้ยังรวมถึงเจ้าพนักงานอื่นที่มีอำนาจในการสอบสวน เช่น เจ้าพนักงานตรวจสอบภาษีแห่งชาติ เจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมือง ฯลฯ แต่พนักงานอัยการก็สามารถทำการสอบสวนได้ด้วยตนเองเช่นเดียวกัน⁵⁰ โดยอัยการมีอำนาจทำการสอบสวนได้ในความผิดทุกประเภท⁵¹ นอกจากนี้เจ้าพนักงานธุรการอัยการ (kensatsu jitsumukan) เมื่อได้รับคำสั่งจากอัยการก็สามารถทำการสอบสวนได้⁵² นอกจากนี้พนักงานอัยการยังสามารถแนะนำให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมอีกก็ได้ โดยทั่วไปแล้วคดีที่พนักงานอัยการเริ่มทำการสอบสวนเองคือ คดีที่การกระทำมีความผิดมีความสลับซับซ้อน เช่น คดีรับสินบน คดีอาชญากรรมทางด้านการเงินขนาดใหญ่ที่มีนักการเมืองข้าราชการระดับสูงหรือผู้บริหารบริษัทขนาดใหญ่เข้ามาเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด

เหตุที่ประเทศญี่ปุ่นให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนเนื่องจาก การที่พนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบสวนตั้งแต่แรกทำให้พนักงานอัยการสามารถวินิจฉัยและมีคำสั่งในคดีได้อย่างถูกต้องและสามารถตรวจสอบสำนวนการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจได้ หากพนักงานอัยการไม่สามารถเข้าร่วมในการสอบสวนได้แล้วพนักงานอัยการก็จำต้องอาศัยแต่สำนวนการ

⁴⁸ Tomoko Akane , " โครงสร้างกระทรวงยุติธรรมและงานอัยการของญี่ปุ่น , " บทบัญญัติ เล่ม 52 ตอนที่ 2 (มิถุนายน 2541) : 175

⁴⁹ Shihou Keisatsu Shokuin (judicial police official)

⁵⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 191

⁵¹ กฎหมายสำนักงานอัยการ มาตรา 6 วรรค 1

⁵² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 191 วรรค 2 และกฎหมายสำนักงานอัยการ มาตรา 27 วรรค 3 " เจ้าพนักงานธุรการอัยการ.....ต้องช่วยเหลือหรือรับคำสั่งของอัยการในการสอบสวน "

สอบสวนของพนักงานตำรวจเท่านั้น ซึ่งจำนวนการสอบสวนดังกล่าวเป็นเพียงพยานบอกเล่าและไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นสอบสวนได้ เนื่องจากในกระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่น พนักงานอัยการมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้พิพากษาและจะทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของเจ้าพนักงานตำรวจอย่างเข้มงวดและระมัดระวัง ซึ่งการตรวจสอบดังกล่าวจะมีลักษณะใกล้เคียงกับการตรวจสอบโดยผู้พิพากษา ดังนั้นการตรวจสอบการสอบสวนอย่างเข้มงวดโดยพนักงานอัยการจึงมีผลเป็นการกันบุคคลที่บริสุทธิ์ออกจากกระบวนการยุติธรรม แต่หากผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริงแล้วผู้ต้องหา ก็จะได้รับ การคุ้มครองตามสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจากกระบวนการยุติธรรม

นอกจากนี้ยังมีเหตุผลทางประวัติศาสตร์ คือ ในการก่อตั้งสำนักงานอัยการตั้งแต่ปี ค.ศ. 1872 นั้น พนักงานอัยการยังไม่มีอำนาจสอบสวนและศาลยังไม่ยอมรับบันทึกคำให้การพยานซึ่งพนักงานอัยการเป็นผู้จัดทำรับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณา ต่อมาปี ค.ศ. 1986 มีการสำรวจปริมาณคดีพบว่าอัตราส่วนการฟ้อง การยกฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและการยกฟ้องในชั้นพิจารณา คือ 80 % , 40 % และ 7% ตามลำดับ ต่อมาประชาชนได้เรียกร้องให้พนักงานอัยการทำการสอบสวนร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจเนื่องจากไม่ต้องการให้ฟ้องผู้ต้องหาโดยปราศจากพยานหลักฐานที่เพียงพอ จึงได้เริ่มให้พนักงานอัยการเข้าร่วมการสอบสวนกับเจ้าพนักงานตำรวจ หลังจากที่ถูกกฎหมายบัญญัติให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนแล้วพบว่า อัตราส่วนการฟ้อง การยกฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและการยกฟ้องในชั้นพิจารณา คือ 31 % , 5 % และ 1.6% ตามลำดับ อันถือได้ว่าอัตราส่วนการยกฟ้องลดลงตามลำดับ ประชาชนจึงเชื่อว่าการที่ให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนจะทำให้การสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปโดยครบถ้วนและทำให้กระบวนการยุติธรรมมีความน่าเชื่อถือจึงสนับสนุนให้อัยการมีอำนาจทำการสอบสวนดังกล่าวต่อนั้นมา⁵³

หลังจากที่มีการพัฒนาอำนาจการสอบสวนของพนักงานอัยการแล้ว สำนักงานอัยการได้จัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษ (Special Investigations Department) ในสำนักงานอัยการ Tokyo , Osaka , Nagoya โดยมีหน้าที่สืบสวนคดีภาษี คดีรับสินบน คดีข้อโกงบริษัท คดีปั่นหุ้น และคดีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้มีการจัดตั้งหน่วยงาน

⁵³ Terutochi Yamachita , The Criminal Justice System in Japan : Prosecution , UNAFEI 103rd International Training Course , April 17 , 1996 , p.4

สอบสวนคดีพิเศษ (Special Investigations Department) ในสำนักงานอัยการจังหวัดอื่นอีก 10 จังหวัด แต่พนักงานอัยการที่จะทำหน้าที่สืบสวน สอบสวนในคดีต่างๆมีจำนวนน้อยและไม่สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้เพียงพอกับปริมาณคดีที่เกิดขึ้น ทำให้หน่วยงานดังกล่าวยังไม่มีบทบาทและผลงานที่เด่นชัดนัก⁵⁴

หน่วยงานสอบสวนในจังหวัด Tokyo ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ทั้งหมด 125 คน โดยเป็นพนักงานอัยการจำนวน 40 คน พนักงานอัยการผู้ช่วย 85 คน โดยในพนักงานอัยการจำนวน 40 คนจะมีหัวหน้า 1 คน รองหัวหน้าอีก 3 คน ดังนั้นจึงมีพนักงานอัยการผู้ปฏิบัติหน้าที่อีกเพียง 36 คน ซึ่งทั้งหมดจะเป็นผู้มีความชำนาญ ความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 4-18 ปี โดยคดีส่วนใหญ่ที่หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในสำนักงานอัยการจังหวัด Tokyo รับผิดชอบมักเป็นคดีเกี่ยวกับการรับสินบนโดยเจ้าพนักงานของรัฐหรือคดีหลีกเลี่ยงภาษี เป็นต้น

คดีที่สร้างชื่อให้หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษมีหลายคดี เช่น ปี ค.ศ. 1976 คดี Lockheed คดีนี้พนักงานอัยการของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษประจำสำนักงานอัยการจังหวัด Tokyo พบว่า บริษัท Lockheed Aircraft Corporation ได้จ่ายเงินให้แก่ข้าราชการกระทรวงคมนาคมเป็นจำนวนเงินมากกว่า 500 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา โดยจ่ายผ่านบริษัท Marubeni Trading Corporation ทั้งนี้เพื่อให้กระทรวงคมนาคมให้ความสะดวกในการขายเครื่องบินของบริษัท Lockheed ให้กับบริษัท Japanese Airline Corporation ซึ่งทำธุรกิจ All Nippon Airways (ANA) ในคดีนี้นอกจากผู้บริหารของบริษัท Marubeni และของบริษัท ANA จะถูกจับแล้ว อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมและอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมยังถูกจับกุมและดำเนินคดีในข้อหารับสินบน ศาลพิพากษาให้จำคุกอดีต 4 ปี จำเลยอุทธรณ์ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน จำเลยฎีกาขณะที่ยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกานั้นจำเลยถึงแก่ความตาย ศาลจึงมีคำสั่งจำหน่ายคดีในปี ค.ศ 1993

นอกจากนี้ยังมีคดีรับสินบนที่เกิดขึ้นในกระทรวงคมนาคมซึ่งทำการสอบสวนโดยหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษ คือ ในปี ค.ศ 1988 โดยในคดีนี้ผู้บริหารของบริษัท Recruit

⁵⁴ Tomoko Akene, The Criminal Justice System in Japan : Prosecution , UNAFEI 103rd International Training Course , April 17 , 1996 และดูบททัศนคติ เล่มที่ 52 ตอน 2 (มิถุนายน 2541) , หน้า 177

Cusmos Corporation ซึ่งมีบริษัทแม่คือ บริษัท Recruit Corporation โดยบริษัทนี้ทำธุรกิจเกี่ยวกับการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ โดยบริษัทได้ทำการขายสิทธิในการซื้อหุ้นโดยให้คำรับรองว่าราคาหุ้นจะสูงขึ้นอย่างแน่นอน และบริษัทได้ทำการขายหุ้นให้กับข้าราชการระดับสูงในกระทรวงดังกล่าว ซึ่งตามหลักความเป็นจริงแล้วสิทธิในการซื้อหุ้นดังกล่าว บริษัทต้องเสนอขายให้กับสาธารณชนตามลำดับขั้นตอนการจองซื้อหุ้นก่อน แต่ข้าราชการดังกล่าวกลับได้รับสิทธิดังกล่าวก่อนเพื่อแลกเปลี่ยนกับความอำนวยความสะดวกให้กับบริษัทในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานของรัฐในเรื่องต่างๆ ต่อมาข้าราชการระดับสูงดังกล่าวซึ่งประกอบด้วยเลขานุการรัฐมนตรี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแรงงานและประธานบริษัท Japan Telephone and Telegram Corporation ถูกจับกุมและถูกพนักงานอัยการฟ้องร้องดำเนินคดี

ซึ่งจากที่กล่าวมาถึงหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศญี่ปุ่น ส่วนใหญ่แล้วหน่วยงานดังกล่าวจะทำการสืบสวน สอบสวนในคดีที่มีความลับซับซ้อน คดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ หรือคดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นข้าราชการระดับสูง ฯลฯ ทั้งนี้หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษก่อตั้งขึ้นมาเพื่อเสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจากถ้าปล่อยให้เป็นที่ของพนักงานตำรวจในการทำหน้าที่สอบสวนก็จะทำให้เกิดประสิทธิภาพเนื่องจากการปฏิบัติงานของตำรวจไม่มีความเป็นอิสระเหมือนหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษเพราะต้องปฏิบัติตามได้คำสั่งของข้าราชการระดับสูง หรือสมาชิกรัฐสภา ฯลฯ จึงไม่สามารถดำเนินการสอบสวนได้อย่างมีอิสระและประสิทธิภาพที่แท้จริง

3.5.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทยและหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศญี่ปุ่น

กระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยและกระบวนการยุติธรรมในประเทศญี่ปุ่นมีโครงสร้างทางกฎหมายที่มีลักษณะเด่นและคล้ายคลึงกันมาก คือ โครงสร้างทางกฎหมายเป็นระบบกฎหมายซีวิลลอว์หรือระบบประมวลกฎหมาย โดยได้รับอิทธิพลมาจากประเทศในภาคพื้นยุโรป เช่น ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งวิธีการดำเนินคดีอาญาจะใช้หลักไต่สวน (Inquisitorial System) แต่ประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นกลับใช้แนวปฏิบัติวิธีการดำเนินคดีอาญาตามแบบกล่าวหา (Adversary System) ปรัชญาการค้นหาคำความจริงในการดำเนินคดีอาญาในระบบนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานที่ว่าคู่ความทั้งสองฝ่ายมีฐานะเท่าเทียมกันและคู่ความทั้งสองฝ่ายต้องต่อสู้กันอย่าง

ยุติธรรมต่อหน้าศาลซึ่งวางตัวเป็นกลาง ซึ่งเป็นแนวความคิดในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ แต่กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยต่างจากญี่ปุ่นที่เด่นชัดคือ การดำเนินคดีอาญาของ อัยการนั้นตามระบบกฎหมายของประเทศไทยอัยการซึ่งถือว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในการนำเสนอ พยานหลักฐานกลับไม่มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาแม้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาของไทยจะได้บัญญัติเรื่องการสอบสวน ฟ้องร้องอยู่ในภาคเดียวกันก็ตามแต่ทาง ปฏิบัติหาเป็นเช่นนั้นไม่ แม้ในปัจจุบันจะมีหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทยซึ่งถือว่าเป็น หน่วยงานที่รวบรวมผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เป็นอย่างดี มีพนักงาน สอบสวนคดีพิเศษซึ่งมีคุณสมบัติเทียบเท่าอัยการหรือผู้พิพากษา โดยถือเป็นบุคคลหลักที่มี อำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ และบางครั้งอาจจะมีผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ เฉพาะด้านเป็นพิเศษมาเป็นที่ปรึกษาในการสอบสวนคดีพิเศษ นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติ การสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 32 จะให้อำนาจพนักงานอัยการเข้าร่วมทำการ สอบสวนแต่ก็มีหน้าที่เพียงเข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือปฏิบัติหน้าที่ ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเพื่อให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นการ สอบสวน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กคพ. กำหนด ซึ่งต่างจากหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษ ในประเทศญี่ปุ่น แม้ว่าโครงสร้างระบบกฎหมายและวิธีการดำเนินคดีอาญาในประเทศญี่ปุ่นจะ เหมือนกับประเทศไทย แต่ญี่ปุ่นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนในคดีพิเศษก็คือ อัยการ เนื่องจากอัยการเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีความชำนาญและยังมีประสบการณ์ในการทำงาน ตั้งแต่ 4 ถึง 18 ปี อันถือได้ว่าเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษ

นอกจากนี้โครงสร้างขององค์กรและบุคคลที่ทำหน้าที่สอบสวนคดีพิเศษยังมีความ แตกต่างกันระหว่างหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทยและหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษ ในประเทศญี่ปุ่น คือ

ในประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยงานภายในสังกัดของ สำนักงานอัยการสูงสุด และพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ คือ พนักงานอัยการประจำสำนักงาน อัยการจังหวัด ซึ่งถือได้ว่าโครงสร้างของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศญี่ปุ่นเป็น โครงสร้างที่อำนวยความสะดวกแก่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษให้ปลอดจากการบีบคั้นโดย อิทธิพลทางการเมืองหรืออำนาจอื่นใดอันมิชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง ยุติธรรมไม่อาจใช้อำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองมาแทรกแซงหรือเบี่ยงเบนความยุติธรรมในการ รวบรวมพยานหลักฐานหรือการพิจารณาสิ่งคดีได้ นอกจากนี้การกำหนดให้หน่วยงานสอบสวน

คดีพิเศษเป็นหน่วยงานภายในสังกัดของสำนักงานอัยการสูงสุดในประเทศญี่ปุ่นยังมีข้อดีอีกประการหนึ่งคือ การกำหนดให้พนักงานอัยการทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนคดีพิเศษดังกล่าว ยังเป็นการลดขั้นตอนการสอบสวนอีกด้วย โดยเมื่อพนักงานอัยการทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนเองแล้ว ย่อมทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานและการสั่งฟ้องคดีทำได้ในคราวเดียว เนื่องจากพนักงานอัยการไม่จำเป็นต้องสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมเพราะพนักงานอัยการทำหน้าที่สอบสวนอยู่แล้วซึ่งทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว โดยแตกต่างจากหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทยซึ่งเป็นหน่วยงานที่สังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรม มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้บริหารและกำหนดนโยบาย นอกจากนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมยังมีอำนาจในการควบคุมและกำกับดูแลการบริหารงาน รวมถึงอำนาจในการบังคับบัญชาอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษและพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ แม้ว่ากรมสอบสวนคดีพิเศษจะมีคณะกรรมการคดีพิเศษ หรือ กคพ. เป็นคณะกรรมการกำหนดกฎเกณฑ์การบริหารและปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษก็ตาม แต่ตำแหน่งประธานกรรมการและรองประธานกรรมการคือ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองระดับสูงและมีอำนาจทางการเมืองมากซึ่งอาจส่งผลต่อการปฏิบัติงานและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน โดยเฉพาะคดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นข้าราชการทางการเมือง

ซึ่งในกรณีนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าแม้กรมสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทยจะจัดตั้งเป็นกรมภายในกระทรวงยุติธรรมก็ตาม แต่ปัญหาในเรื่องอิทธิพลทางการเมืองหรือความเป็นอิสระในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ จะพิจารณาแต่เพียงว่าผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการบังคับบัญชาเป็นข้าราชการทางการเมืองนั้นย่อมเป็นการพิจารณาปัญหาที่ไม่ตรงจุด เนื่องจากการพิจารณาเพียงว่าผู้ที่มีอำนาจในการบริหารงานภายในกระทรวง ทบวง กรม ไม่ควรเป็นข้าราชการทางการเมืองแล้ว การปฏิบัติงานภายในกระทรวง ทบวง กรม ย่อมไม่สามารถดำเนินงานได้เพราะข้าราชการทางการเมืองเหล่านี้เป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนภายใต้ระบอบประชาธิปไตยดังนั้นย่อมเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการควบคุม ดูแลบริหารงานภายในหน่วยงานที่ตนรับผิดชอบให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ซึ่งหากข้าราชการทางการเมืองใช้อำนาจโดยมิชอบแทรกแซงการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษแล้ว ก็จะมีองค์กระอิสระตามกฎหมายที่จะเข้ามาทำหน้าที่ในการดูแลและควบคุมความประพฤติของข้าราชการทางการเมืองได้ คือ ป.ป.ช นอกจากนี้สภาผู้แทนราษฎรยังเป็นองค์กรตามกฎหมายที่จะทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของข้าราชการทางการเมืองโดยการซักฟอก ตั้งกระทู้ถาม หรือเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีหรือ

นายกรัฐมนตรีได้ ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงอำนาจในการตรวจสอบข้าราชการทางการเมืองแล้วจึงกล่าวได้ว่า การให้กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดของกระทรวงยุติธรรมจึงไม่น่าเป็นที่หวั่นวิตกแต่ประการใด

3.6 อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาประกอบด้วยรัฐต่างๆ ซึ่งแต่ละรัฐมีอำนาจอธิปไตย มีศาล รัฐสภา เป็นของตนเองเว้นแต่อำนาจในทางการทหารและอำนาจเกี่ยวกับการต่างประเทศซึ่งขึ้นอยู่กับรัฐบาลกลาง ทำให้สหรัฐอเมริกา มีระบบและการบริหารงานยุติธรรมเป็น 2 ระบบคือ ระบบของแต่ละมลรัฐและระบบรัฐบาลกลาง ซึ่งระบบมลรัฐต่างๆจะมีกฎหมายออกมาบังคับใช้และมีเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ตำรวจ อัยการ ศาลและราชทัณฑ์เป็นของตนเอง

ส่วนรัฐบาลกลางก็จะทำการออกกฎหมายมาเพื่อบังคับใช้ เช่น กฎหมายภาษีเงินได้บุคคล กฎหมายยาเสพติด กฎหมายศุลกากร กฎหมายความมั่นคงของประเทศ ฯลฯ เพื่อปกป้องคุ้มครอง รักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศในภาพรวมอีกทั้งยังมีหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมแยกต่างหากจากมลรัฐ แต่หน่วยงานของรัฐบาลกลางจะมีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement) เฉพาะกฎหมายของรัฐบาลกลางเท่านั้นไม่มีอำนาจเข้าไปบังคับใช้กฎหมายของมลรัฐ

ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกามีระบบวิธีพิจารณาความที่มุ่งจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจรัฐโดยถือเอาสิทธิขั้นมูลฐานของประชาชนเป็นหลักใหญ่ จึงเกิดลักษณะการดำเนินคดีอาญาที่แบ่งคู่ความในคดีออกเป็น 2 ฝ่ายซึ่งแต่ละฝ่ายมีสถานะเท่าเทียมกัน ส่วนศาลจะวางตนเป็นกลางทำหน้าที่คอยควบคุมให้แต่ละฝ่ายต่อสู้คดีตามกฎหมายเกณฑ์ต่างๆที่วางไว้อย่างเคร่งครัด⁵⁵ ดังนั้นการพิจารณาคดีอาญาจึงไม่แตกต่างจากคดีแพ่งมากนัก โดยในการพิจารณาคดีโจทก์เป็นผู้เสนอพยานหลักฐานเข้าสืบก่อน (Burden of Proof) และฝ่ายจำเลยนำพยานหลักฐานของตนเข้าสืบภายหลัง มีวิธีการถามค้าน (Cross-examination) ในการค้นหาความจริงซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของระบบการต่อสู้ และลูกขุนซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงและเพื่อเป็นการ

⁵⁵ Delmar Karlen , *Anglo-American Criminal Justice* (London : Oxford University) , Press , 1967) , p. 19

ประกันว่าการดำเนินคดีจะปราศจากอคติ จึงต้องมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐาน เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายต่อคู่ความในกระบวนการยุติธรรม เช่น hearsay rule และ exclusionary rule เป็นต้น แม้สหรัฐจะได้รับเอาแนวความคิดของระบบกฎหมายอังกฤษ มาใช้ในวิธีพิจารณา แต่การดำเนินคดีอาญาของสหรัฐอเมริกาที่มีอัยการที่ถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดและเป็นองค์กรที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจ ศาลและราชทัณฑ์ เพราะอัยการมีหน้าที่ตั้งแต่สอบสวนคดีอาญาจะกระทั่งถึงชั้นอัยโทษหรือทัณฑ์บน ดังนั้นความรับผิดชอบของอัยการต่อกระบวนการยุติธรรมจึงมีความสำคัญยิ่ง

ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกานอกจากจะมีอัยการที่เข้ามาทำหน้าที่สืบสวน สอบสวน คดีอาญาเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเกิดประสิทธิภาพแล้วยังมีหน่วยงาน FBI (Federal Bureau of Investigation) ซึ่งเป็นหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายอีกหน่วยงานหนึ่งที่ช่วยทำหน้าที่สืบสวน สอบสวนความผิดทางอาญาที่มีความสลับซับซ้อน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก โดยถือว่าหน่วยงานสอบสวน FBI เป็นอาวุธที่สำคัญของสหรัฐในการปราบปรามอาชญากรรม โดยหน่วยงานสอบสวน FBI ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม ค.ศ. 1908 โดยอัยการสูงสุด (Attorney General) ชื่อ Charles J. Bonaparte⁵⁶ ซึ่งหน่วยงาน FBI สังกัดกระทรวงยุติธรรมโดยมี Attorney General⁵⁷ เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในกระทรวงยุติธรรม (Department of Justice) ดังนั้น Attorney General จึงเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในหน่วยงานสอบสวน FBI ด้วย เมื่อแรกตั้งหน่วยงาน FBI มีบุคลากร 34 คนโดย Charles J. Bonaparte ได้ตั้งให้ Stanley Finch เป็นผู้ช่วยการหน่วยงานสอบสวน FBI⁵⁸ ทั้งนี้ FBI ในช่วงเริ่มแรกตั้งได้ประสบอุปสรรคต่างๆ เช่น แม้ว่า FBI จะมีบุคลากรมีประสิทธิภาพโดยการฝึกอบรมแบบเข้ม (intensive training) แต่ผู้ช่วยการ FBI ในช่วงนั้นมีความเห็นว่า FBI อยู่ในฐานะเหมือนคนแต่งตัวพร้อมแล้ว แต่ไม่มีแหล่งที่จะไป หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่ง

⁵⁶ <http://www.fbi.gov/fbihistory.htm>

⁵⁷ Attorney General เป็นตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดีโดยความเห็นชอบจากรัฐสภาและเป็นรัฐมนตรีคนหนึ่งในคณะรัฐมนตรีด้วย ซึ่ง Attorney General เป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารด้านการบังคับตามกฎหมาย (Law Enforcement) และเป็นเจ้าหน้าที่ทางกฎหมายสูงสุด (chief legal officer)

⁵⁸ <http://www.fbi.gov/priorities.htm>

ว่า มีแหล่งที่จะไปมากมายแต่ไม่มีอำนาจที่จะไปเพราะมิได้รับอนุญาต ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบว่า FBI พร้อมที่จะปฏิบัติการอย่างเต็มที่แต่ขาดเพียงอำนาจตามกฎหมาย เช่น ไม่มีอำนาจในการจับกุม และไม่สามารถพบกัมโป้ได้และกล่าวได้ว่าในช่วงของการแรกตั้งนั้น สภาคองเกรสซึ่งได้รับเลือกจากประชาชนมีความพอใจที่จะให้ FBI อยู่ในฐานะเป็นผู้เฝ้าระวัง หรือ WATCHDOG ซึ่งปราศจากปากที่จะเห่าและฟันที่จะกัด ทั้งนี้สภาคองเกรสมีความห่วงเกรงกระแสวิกฤตซึ่งรัฐบาลกลางของสหรัฐฯ ใช้อำนาจลวงล้ำเข้าไปในอำนาจหน้าที่ระดับท้องถิ่นของมลรัฐต่างๆ และ FBI ในฐานะเป็นกลไกของรัฐบาลกลาง ก็กลายเป็นเหยื่อของกระแสความห่วงเกรงในครั้งนี้ด้วย⁵⁹ แต่อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 FBI จึงได้รับมอบหมายภาระหน้าที่เพิ่มมากขึ้นแต่มุ่งเน้นไปที่การรักษาความมั่นคงของประเทศ และการป้องกันการล้มล้างการปกครองประเทศ การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ การก่อการร้าย โดยเฉพาะในค.ศ. 1974-1980 ค่อยๆทยอยให้ได้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่มากขึ้นตามลำดับ

โดยสำนักงานใหญ่ FBI ตั้งอยู่ที่ตึก J. Edgar Hoover ซึ่งอยู่ในกรุง Washington D.C.⁶⁰ และในปี ค.ศ. 1932 ได้ตั้งสถาบันฝึกอบรมพิเศษที่เกี่ยวกับการสืบสวน สอบสวน ศิลปะการต่อสู้ ฯลฯ ที่ New York และปัจจุบันได้ย้ายไปอยู่ที่ Quantico มลรัฐ Virginia และยังคงประวัติอาชญากรทำการพิสูจน์ตรวจลายนิ้วมือเพื่อสนับสนุนคอยช่วยเหลือการทำงานของตำรวจซึ่งตั้งอยู่ที่ Idaho และ New Jersey นอกจากนี้ยังตั้งห้องทดลองทางอาชญากรรมใช้เทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อช่วยในการชี้ตัวผู้ต้องสงสัยเพื่อสนับสนุนงานทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งบุคลากรในหน่วยงาน FBI ไม่มียศแต่มีคำนำหน้าว่า "Agent" ซึ่งแบ่งบุคลากรออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆคือ⁶¹

1. Professional Support Personnel ได้แก่ เจ้าหน้าที่งานสนับสนุน เช่น เจ้าหน้าที่ธุรการ ช่างเทคนิค นักภาษาศาสตร์หรือผู้เชี่ยวชาญภาษาต่างประเทศ เจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์ นักบัญชีหรือนักวิศวกร เป็นต้น

⁵⁹ สรุปความจาก

- The Story of the FBI, Cowles Magazine, INC, 1974, by the Editors of Lock

- The FBI in Peace and War, G.P. Putnam Sons, New York, 1943, Federick L. Colins, (Ace Books, INC)

⁶⁰ ibid, p. 25

⁶¹ <http://www.fbi.gov/libref/factsfigure/wcc.htm>

2. Special Agents เป็นผู้มีอำนาจเต็มในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับคดีที่อยู่ในอำนาจของ FBI ซึ่งต้องมีคุณสมบัติเป็นคนสัญชาติอเมริกัน มีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไปและมีสมรรถภาพร่างกายที่แข็งแรง สำเร็จการศึกษาขั้นต่ำในชั้นปริญญาตรีและจะต้องผ่านการหลักสูตรการฝึกอบรมที่ศูนย์ฝึกอบรม The FBI Academy in Quantico ซึ่งจะสอนวิชาการเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว การฝึกการใช้อาวุธ ฯลฯ ซึ่งบุคลากรประเภทนี้มีอำนาจสืบสวน สอบสวนไม่เว้นแม้แต่ในเขตพื้นที่ทหาร โดยในการปฏิบัติงานนั้นเมื่อมีคดีเกิดขึ้น จะให้โอกาสตำรวจท้องถิ่นเข้าทำการปฏิบัติหน้าที่ก่อน 24 ชั่วโมง หากพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้วยังไม่สามารถแก้ปัญหาหรือจับกุมคนร้ายได้ หน่วยงานสอบสวน FBI จะเข้ามาปฏิบัติหน้าที่แทนทันที ส่วนในเขตพื้นที่ทหารจะขยายระยะเวลาเป็น 48 ชั่วโมง เว้นแต่รัฐบาลกลางจะสั่งให้เข้าดำเนินการทันทีตั้งแต่เกิดเหตุ

นอกจากนั้น FBI ยังมี Legal Attache หรือ Liaison Officer ประจำสถานทูตในต่างประเทศจำนวน 40 แห่ง เพื่อทำหน้าที่ประสานงานที่เกี่ยวกับภาระหน้าที่ของ FBI รวมทั้งการประสานงานกับตำรวจสากลในการช่วยป้องกัน ปราบปรามอาชญากรรม

จากที่กล่าวมาความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานสอบสวน FBI ที่สำคัญคือ การบังคับใช้กฎหมายของประเทศซึ่งมีลักษณะสำคัญ 2 ประการคือ⁶²

1. ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ เช่น การก่อวินาศกรรม การปฏิวัติ การเป็นสายลับให้แก่ประเทศอื่น ฯลฯ
2. ความผิดอาญาที่เกิดขึ้นในหลายมลรัฐติดต่อกัน เช่น การฆาตกรรมต่อเนื่องหลายรัฐ หรือการปล้นทรัพย์หรือชิงทรัพย์หลายมลรัฐติดต่อกัน ฯลฯ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหน่วยงานสอบสวน FBI เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจทั่วประเทศสหรัฐฯ แต่ก็มีขอบเขตอำนาจเฉพาะกฎหมายของรัฐบาลกลางเท่านั้น อีกทั้งถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินการจัดการกับความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้นหลายมลรัฐต่อเนื่องกัน เพื่อขจัดปัญหาการปฏิบัติงานของตำรวจแต่ละมลรัฐเพราะถ้าปล่อยให้แต่ละมลรัฐทำการสืบสวน สอบสวนความผิดดังกล่าวที่มีลักษณะต่อเนื่องหลายมลรัฐก็จะทำให้เกิดความล่าช้า เกิดการปฏิบัติงานที่ซ้ำซ้อนได้ จึงให้หน่วยงาน FBI เข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าวรวมถึงมีภาระหน้าที่จัดการกับปัญหา

⁶² อำนาจในการสืบสวน สอบสวนเกี่ยวกับความผิดของหน่วยงานสอบสวน FBI บัญญัติอยู่ในภาคที่ 28 มาตรา 533 ของประมวลกฎหมายสหรัฐและตามพระราชบัญญัติต่างๆที่ได้ให้อำนาจไว้

อาชญากรรมระหว่างรัฐซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกขณะตามความเจริญก้าวหน้าของประเทศ เพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ประชาชนว่าจะได้รับความปลอดภัย ความสงบสุขภายใต้การปฏิบัติงานของหน่วยงานสอบสวน FBI

3.6.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทยและหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศสหรัฐอเมริกา

กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยและกระบวนการยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นโดยหลักการแล้วจะมีลักษณะที่แตกต่างกันค่อนข้างมาก เนื่องจากความแตกต่างทางด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ฯลฯ โดยระบบกฎหมายของสหรัฐฯ เป็นระบบคอมมอนลอว์โดยได้รับอิทธิพลมาจากอังกฤษเนื่องจากสหรัฐอเมริกาเคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษมาก่อนและชนชาติอเมริกันในปัจจุบันนี้ก็มิใช่ชนชาติอเมริกันดั้งเดิมแต่เป็นคนอังกฤษที่มีลักษณะรักเสรีภาพ (Liberty) ความเสมอภาค (Equity) และความยุติธรรม (Justice)⁶³ แต่กระบวนการยุติธรรมของไทยมีโครงสร้างทางกฎหมายเป็นแบบซีวิลลอว์ หรือระบบประมวลกฎหมายโดยได้รับอิทธิพลมาจากภาคพื้นยุโรป แต่ประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในเรื่องวิธีพิจารณาคดีอาญาโดยทั้งสองประเทศใช้ระบบกล่าวหา (Adversary System) ซึ่งในระบบนี้การดำเนินคดีอาญาอยู่บนพื้นฐานที่ว่าคู่ความทั้งสองฝ่ายมีฐานะเท่าเทียมกันโดยศาลจะวางตนเป็นกลางไม่เข้าค้ำหาความจริงเหมือนระบบไต่สวน

ส่วนในเรื่องหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษของสหรัฐอเมริกา หรือ FBI เมื่อนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับกรมสอบสวนคดีพิเศษของประเทศไทยแล้วกรมสอบสวนคดีพิเศษของประเทศไทย ไม่มีลักษณะเหมือนกัน FBI แม้ว่าทั้ง FBI และกรมสอบสวนคดีพิเศษของประเทศไทยจะสังกัดในกระทรวงยุติธรรมเช่นเดียวกันก็ตาม แต่หน่วยงานสอบสวน FBI มีอัยการสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา (Attorney General) เป็นผู้ควบคุมดูแลบริหารเกี่ยวกับงานยุติธรรมใน FBI ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยที่มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้บริหารและกำหนดนโยบาย นอกจากนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมยังมีอำนาจในการควบคุมและกำกับดูแลการบริหารงาน รวมถึงอำนาจในการบังคับบัญชาอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษและพนักงาน

⁶³ วิษณุ เครืองาม, กฎหมายแองโกล-อเมริกัน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์ พ.ศ. 2520), หน้า 28-29

สอบสวนคดีพิเศษ นอกจากนี้หากพิจารณาหลักวิชาการบริหารแล้ว กรมสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทยไม่น่าจะเปรียบเหมือนกับ FBI เนื่องจากทั้งสองประเทศมีความแตกต่างทางระบบปกครอง ระบบการบริหารงานยุติธรรมและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งหน่วยงานซึ่งที่ถูกต้องน่าจะกล่าวว่า กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของรัฐหน่วยหนึ่งที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายเฉพาะเช่นเดียวกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมศุลกากร หรือกรมป่าไม้ ฯลฯ

นอกจากนี้หากพิจารณาในด้านระบบการสอบสวน ฟ้องร้องคดีของประเทศไทยและสหรัฐอเมริกาที่มีความแตกต่างกัน โดยในประเทศไทยการสอบสวนเป็นเงื่อนไขของการฟ้องคดีต่อศาล⁶⁴ ถ้าไม่มีการสอบสวนแม้กระทั่งจะมีการสอบสวนแต่ถ้าการสอบสวนไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น การสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนที่ไม่มีอำนาจ⁶⁵ หรือคดีความผิดต่อส่วนตัวได้ทำการสอบสวนโดยไม่มีการร้องทุกข์หรือผู้ที่ทำการร้องทุกข์ไม่ใช่ผู้เสียหาย⁶⁶ ฯลฯ ซึ่งถ้าหากมีการฟ้องคดีต่อศาลไปศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้อง ดังนั้นระบบกฎหมายไทยจึงให้ความสำคัญอย่างมากกับกระบวนการสอบสวน แต่ระบบการดำเนินคดีของสหรัฐอเมริกาไม่ได้ให้ความสำคัญต่อกระบวนการสอบสวนหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การสอบสวนมิใช่เงื่อนไขการฟ้องคดีต่อศาล

โดยในสหรัฐฯ การฟ้องคดีอาญาทำได้ 2 วิธี คือ วิธีแรก คือ พนักงานอัยการจะนำพยานหลักฐานไปให้คณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) ใต้สวนเมื่อคณะลูกขุนใหญ่เห็นชอบก็จะมีคำสั่งให้ฟ้อง (indictment) อัยการจึงจะนำคดีไปฟ้องต่อศาลต่อไป วิธีที่สอง คือ พนักงานอัยการจะนำพยานหลักฐานไปให้ศาลใต้สวนมูลฟ้อง เมื่อศาลมีคำสั่งว่าคดีมีมูลก็จะมี การดำเนินการพิจารณาคดีต่อไป

ดังนั้น FBI กับอัยการสหรัฐฯ จะร่วมมือกันรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำไปใช้ในการใต้สวนในคณะลูกขุนใหญ่หรือในศาล ส่วนระบบการฟ้องคดีตามกฎหมายไทยนั้นเป็นการถ่วงดุลอำนาจระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ นั่นคือพนักงานอัยการจะตรวจสอบการรวบรวมพยานหลักฐานและดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนก่อนจะมีคำสั่งว่าจะฟ้องหรือไม่ฟ้อง

⁶⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120

⁶⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 518/2506, 726/2483, 371/2531 เป็นต้น

⁶⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5603/2542, 4684/2528 (ประชุมใหญ่), 815/2535 (ประชุมใหญ่) 243/2529 เป็นต้น

พนักงานอัยการของไทยจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักประกันเสรีภาพส่วนบุคคล เพราะอำนาจสั่งคดีของพนักงานอัยการไทยนั้นเทียบได้กับอำนาจของคณะลูกขุนใหญ่ของสหรัฐ

ดังนั้นกรมสอบสวนคดีพิเศษของไทยจึงมีความแตกต่างกับหน่วยงาน FBI ของสหรัฐฯ ตามข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้น แต่ถึงแม้จะมีความแตกต่างกันทั้งประวัติความเป็นมาและระบบการปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมก็ตาม แต่ก็มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกันในการปราบปรามอาชญากรรมที่สำคัญให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดความสงบสุขและความปลอดภัยแก่ประชาชนในสังคมภายใต้การปฏิบัติงานของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษ